

The Greek Review of Social Research

Vol 4 (1970)

4-5

Η άμοιβή εργασίας των εργατών: Δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά επιδρώντα επί του σχηματισμού της

Σώζωντος Χατζόγλου

doi: [10.12681/grsr.507](https://doi.org/10.12681/grsr.507)

Copyright © 1970, Σώζωντος Χατζόγλου

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Χατζόγλου Σ. (1970). Η άμοιβή εργασίας των εργατών: Δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά επιδρώντα επί του σχηματισμού της. *The Greek Review of Social Research*, 4, 202–216. <https://doi.org/10.12681/grsr.507>

ἡ ἀμοιβὴ ἐργασίας τῶν ἐργατῶν

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ
ΕΠΙΔΡΩΝΤΑ
ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ

ὑπὸ
Σώζωντος Χατζόγλου

Διευθυντοῦ τῆς ΕΣΥΕ

α. εἰσαγωγικαὶ παρατηρήσεις

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΝ. Ἐντικείμενον τῆς παρούσης σπουδῆς εἶναι ἡ διερεύνησις τῶν δημογραφικῶν καὶ τῶν κοινωνικῶν χαρακτηριστικῶν τὰ ὁποῖα ἐπιδροῦν ἐπὶ τῆς σχηματοποιήσεως τοῦ ὕψους τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας τῶν ἐργατῶν εἰς τὴν μεταποίησιν. Βασικῶς, τὸ ὕψος τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας τῶν ἐργατῶν ἀποτελεῖ συνάρτησιν δύο παραγόντων: τῆς προσφορᾶς ἐργασίας καὶ τῆς στάθμης τεχνικῆς εἰδικεύσεως αὐτῆς· ἤτοι, τῆς ἐλαστικότητος προσφορᾶς τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ καὶ τῆς βαθμίδος τεχνικῆς ἐξειδικεύσεως αὐτοῦ, ἐν σχέσει πρὸς τὴν φύσιν τοῦ τεχνολογικοῦ συγχρονισμοῦ τὴν σχηματιζομένην ἐκ τῶν ἐπιδράσεων τῶν τεχνολογικῶν καινοτομιῶν.

Ἐκδηλον τυγχάνει ὅτι ὁ τεχνολογικὸς συγχρονισμὸς τοῦ παραγωγικοῦ δυναμικοῦ ποικίλλει κατὰ κλάδους παραγωγῆς καὶ κατὰ οικονομικὴν μονάδα· συνεπῶς, καὶ ὁ βαθμὸς τεχνικῆς εἰδικεύσεως τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, κατὰ περίπτωσιν καὶ κλάδον παραγωγῆς, εἶναι διάφορος ἐξ ἀπόψεως μορφωτικῆς στάθμης, χρόνου μαθητείας καὶ πρακτικῆς ἀσκήσεως. Ἡ διαβάθμισις αὐτῆ τῆς τεχνικῆς εἰδικεύσεως τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, σύμμορφος οὖσα πρὸς τὸν τεχνολογικὸν συγχρονισμὸν τῶν κλάδων οικονομικῆς δραστηριότητος, μορφοποιεῖ καὶ ἀντίστοιχον κλιμάκωσιν εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας τῶν ἐργατῶν. Ἡ οὕτω προκύπτουσα διαφορὰ εἰς τὴν τιμὴν τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας τῶν ἐργατῶν, κατὰ κλάδους παραγωγῆς, ἀποτελεῖ καθολικὸν φαινόμενον ἐπὶ τῶν πάσης εἰσοδηματικῆς τάξεως χωρῶν, ὡς σχετιζομένη ὀργανικῶς πρὸς τὴν τεχνολογικὴν συγκρότησιν τῶν κλάδων τῆς μεταποιήσεως.¹ Πράγματι, αἱ *βαρεῖαι βιομηχανίαι* συγκροτοῦνται ἐκ μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ περισσότερο πολυπλόκου ἐν σχέσει πρὸς τὰς *ελαφρὰς βιομηχανίας*. Τὸ πολὺπλοκον τῶν μηχανημάτων τῶν κλάδων παραγωγῆς τῆς πρώτης περιπτώσεως συνεπάγεται καὶ προσωπικὸν ὑψηλοτέρας τεχνικῆς στάθμης, πρὸς διασφάλισιν ὁμαλῆς λειτουργίας. Πλὴν τῶν βασικῶν αὐτῶν παραγόντων, ἡ ἀμοιβὴ ἐργασίας τῶν ἐργατῶν ἐπιηρεάζεται καὶ ὑπὸ ἄλλων, συγκεκριμένως δὲ ὑπὸ ὀρισμένων ἀτομικῶν χαρακτηριστικῶν τῶν δημογραφικῆς καὶ κοινωνικῆς ὕφους. Ἡ ἐπίδρασις τῶν τελευταίων αὐτῶν χαρακτηριστικῶν ἀναλύεται εἰς τὸ παρὸν ἄρθρον, προσδιορίζεται δὲ ἡ βαρῦτης τῶν διὰ τὴν ἀνώψωσιν τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας.

Τὸ ὕψος ὅμως τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας τῶν ἐργατῶν δὲν ὀλοκληροῦται μόνον διὰ τῶν ἀπολαβῶν ἐκ τῆς παροχῆς τῆς ἐξηρητημένης ἐργασίας τῶν. Ἡ ἀμοιβὴ

1. Βλέπε Σ. Μ. Χατζόγλου, *Ἡ διάθωσις τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας τῶν μισθωτῶν εἰς τὴν βιομηχανίαν - βιοτεχνίαν*, κλιμαξὶ ἱεραρχήσεως τῶν κλάδων βιομηχανίας-βιοτεχνίας, ἐξ ἐπόψεως ὕψους μεγέθους ὀριαίας ἀμοιβῆς ἐργασίας, σ. 27, Ἀθῆναι 1969.

αυτή συμπληρωθεί και δι' άλλων παροχών, συγκεκριμένων δε διά των παροχών της λεγομένης *ολικής καταναλώσεως* (collective consumption), ήτοι των διενεργουμένων δαπανών διά την υγείαν, κοινωνικήν ασφάλειαν, εκπαίδευσιν, κτλ. Κατά συνέπειαν, ή άμοιβή εργασίας εκάστου εργάτου πρέπει να προσυξάνεται και διά του αντίστοιχου κονδυλίου των δαπανών αυτών.¹

ΠΛΑΙΣΙΟΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ. Τα προς άνάλυσιν δεδομένα του παρόντος άρθρου ελήφθησαν εκ προσφάτως δημοσιευθείσης έρευνής της Έθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος επί της διάρθρωσεως και κατανομής της άμοιβής εργασίας των εργατών.² Σκοπός της έρευνής αυτής ήτο ή αποτύπωσις της άμοιβής εργασίας των εργατών εν σχέσει προς ώρισμένα χαρακτηριστικά άτομικής ύφης τά όποια επιδρούν επί του σχηματισμού του άπολύτου ύψους της άμοιβής εργασίας. Τοιαύτα χαρακτηριστικά είναι: τό φύλον, ή οικογενειακή κατάστασις, ή ηλικία, τά συνολικά έτη υπηρεσίας εις την έπιχείρησιν και, τό σημαντικότερον όλων, ό βαθμός επαγγελματικής ειδικείσεως του εργάτου.

Περίοδος αναφοράς των στοιχείων της έρευνής ώρισθή ό μήν Όκτώβριος του έτους 1966, βάσει δε αποτυπώσεως των οικονομικών δεδομένων ή έβδομάς. Η έβδομαδιαία άμοιβή εργασίας των εργατών αντιστοιχεί εις τάς λεγομένας *τακτικά άποδοχάς*, ήτοι τάς καταβαλλομένας κατά τακτήν ήμερομηνίαν πληρωμής. Άμοιβή του σχήματος αυτού είναι: τά ήμερομίσθια και τά πάσης φύσεως συμπαραμορτώντα προς την άμοιβήν αυτήν επιδόματα. Κατά συνέπειαν, εις την αποτυπωθείσαν άμοιβήν εργασίας των εργατών δέν περιλαμβάνονται αί άποκαλούμεναι *έκτακτοι άποδοχαι* των εργατών, ως είναι τά δώρα έορτών (Χριστουγέννων-Πάσχα), τό επίδομα άδειας, αί πάσης μορφής έπιχορηγήσεις εις χρήμα (επίδομα παραγωγής, βραβεία, κτλ.), ως και αί παροχαι εις είδος. Αντιθέτως, αί συγκεντρωθείσαι τακτικά άποδοχαι των εργατών περιλαμβάνουν τό κονδύλιον του άσφαλίστρου, τό όποιον, κατά τά νομοθετικώς ισχύοντα, όποχρεούται να καταβάλλη ως άτομικήν εισφοράν ό εργάτης διά την κυρίαν και ταχόν ύπάρχουσαν έπιχειρητικήν ασφάλειαν. Δέν περιλαμβάνουν όμως τάς εισφοράς των εργοδοτών δι' έκαστον εργάτην.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΘΕΜΕΛΙΩΣΙΣ. Η έπιλογή των δειγματοληπτικών μονάδων της έρευνής επί της διάρθρωσεως και κατανομής της άμοιβής εργασίας των εργατών εις την βιομηχανίαν-βιοτεχνίαν διενεργήθη εκ του μητρώου καταστημάτων τό όποιον είχε μορφο-

ποιηθή βάσει των παραστατικών της άπογραφής βιομηχανικών-βιοτεχνικών καταστημάτων του μηνός Σεπτεμβρίου 1963. Τό μητρώον τούτο περιλαμβάνει καταστήματα με μέσην έτησίαν άπασχόλησιν δέκα (10) και άνω προσώπων, κατά την άρχικήν των άπογραφήν.

Τό εφαρμοσθέν σχήμα δειγματοληψίας υπό της ΕΣΥΕ είναι έκείνο της λεγομένης «στρωματοποιημένης διαστατικής δειγματοληψίας» με ίσας πιθανότητες έπιλογής. Κατά ταύτην ώρίσθησαν: ως *πρωτογενής* δειγματοληπτική μονάς τό βιομηχανικών-βιοτεχνικών κατάστημα με μέσην έτησίαν όλικήν άπασχόλησιν δέκα (10) και άνω προσώπων, κατά την άρχικήν του άπογραφήν, και ως *δευτερογενής* δειγματοληπτική μονάς ό εργάτης (εργάτρια) εντός της έπιλεγείσης πρωτογενούς δειγματοληπτικής μονάδος (κατάστημα).

Αί έπιλεγείσαι πρωτογενείς δειγματοληπτικαι μονάδες διηρέθησαν εις τρία στρώματα καταστημάτων, διά της θεσίσεως ως «κριτηρίου έλέγχου» (control criterion) της όλικής μέσης έτησίας άπασχόλησεως των καταστημάτων, κατά την άρχικήν των άπογραφών. Τα ύτω σχηματοποιηθέντα στρώματα καταστημάτων, διά την ίκανοποίησιν των αναγκών της έρευνής, έχουν ως έξής: στρώμα I, άπασχολούμενοι 10-19,99, στρώμα II, άπασχολούμενοι 20-49,99, στρώμα III, άπασχολούμενοι 50 και άνω. Η στρωματοποίησις αυτή έγένετο κατά κλάδους οικονομικής δραστηριότητος, βάσει της Διεθνούς Στατιστικής Ταξινομήσεως, εις επίπεδον διψηφίου κατατάξεως. Έντός εκάστου κλάδου έπελέγησαν, δι' άπλόν τυχαίου δείγματος, τόσαι πρωτογενείς δειγματοληπτικαι μονάδες (καταστήματα), όσαι εκρίθησαν αναγκαίαι διά την εξασφάλισιν αξιόπιστων έκτιμήσεων. Παράλληλως, εντός εκάστης έπιλεγείσης πρωτογενούς δειγματοληπτικής μονάδος διενεργήθη έπιλογή, έκ του όλικού αριθμού των εργατών (εργατριών), δέν δευτερογενών δειγματοληπτικών μονάδων.

Η έπιλογή των δευτερογενών δειγματοληπτικών μονάδων έγένετο ως έξής: στρώμα καταστημάτων I: ήρηνήθησαν πάντες οι άπασχολούμενοι εργάται κατά την περίοδον άναφοράς της έρευνής: στρώμα καταστημάτων II: ήρηνήθη ή αριθμός εργατών ίσος προς τό ήμισυ των άπασχολουμένων κατά την περίοδον άναφοράς της έρευνής: στρώμα καταστημάτων III: καταστήματα με 50-99,99 εργάτας, ελήφθη δείγμα 1/5, καταστήματα με 100-299,99 εργάτας, ελήφθη δείγμα 1/6, καταστήματα με 300-499,99 εργάτας, ελήφθη δείγμα 1/7, καταστήματα με 500 και άνω εργάτας, ελήφθη δείγμα 1/10.

Η έπιλογή των δευτερογενών μονάδων, εντός των πρωτογενών τούτων, διενεργήθη με συστηματικόν τρόπον. Πλαίσιον της έπιλογής αυτής άπετέλεσεν ή μισθοδοτική κατάστασις του μηνός Όκτωβριου 1966 εκάστου των προς έρευσαν καταστημάτων. Διά της μεθόδου αυτής εξησφαλίσθη ή πιστότης του πληθυσμού

1. Βλέπε ΕΣΥΕ, *Έρευνα επί της δράσεως των οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισως κατά τό έτος 1965*, Αθήνα 1968.

2. Βλέπε ΕΣΥΕ, *Έρευνα επί της διάρθρωσεως και κατανομής της άμοιβής των εργατών εις την βιομηχανίαν-βιοτεχνίαν, 1966*, Αθήνα 1969.

τῶν πρὸς ἔρευνα δευτερογενῶν δειγματοληπτικῶν μονάδων. Ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν δευτερογενῶν δειγματοληπτικῶν μονάδων διὰ τοὺς σκοποὺς τῆς ἐρευνῆς ἀνήλθεν εἰς 29.000 πρόσωπα περίπου.

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΙΣ ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΠΤΙΚΟΥ ΣΧΗΜΑΤΟΣ. Ἡ γενικὴ διάρθρωσις τοῦ δειγματοληπτικοῦ σχήματος τῆς ἐρευνῆς, ἥτοι τοῦ ὀλικοῦ πληθυσμοῦ τῶν καταστημάτων τῆς βιομηχανίας-βιοτεχνίας καὶ τοῦ ἐκ τούτου ληφθέντος δείγματος καταστημάτων διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐρευνῆς, ἀπεικονίζεται εἰς τὸν πίνακα 1.

Πίναξ 1. Γενικὴ διάρθρωσις τοῦ δειγματοληπτικοῦ σχήματος τῆς ἐρευνῆς

Στρώμα καταστημάτων	Ἀπασχολούμενοι ἐργάται	Ἀριθμὸς καταστημάτων		Δείγμα ἐπὶ ὀλικοῦ πληθυσμοῦ καταστημάτων
		ὀλικοῦ πληθυσμοῦ	συνόλου δείγματος	
I - III	10 καὶ ἄνω	5.959	1.964	33,0%
I	10 - 19,99	3.352	618	18,4%
II	20 - 49,99	1.697	436	25,7%
III	50 καὶ ἄνω	910	910	100,0%

Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου ἐμφαίνεται ὅτι τὰ καταστήματα τοῦ πληθυσμοῦ τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸ στρώμα καταστημάτων III ἠρηνύθησαν ἀπογραφικῶς.

ΟΡΙΣΜΟΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΙΔΙΚΕΥΣΕΩΣ. Ἡ ταξινόμησις τῶν ἐργατῶν ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς επαγγελματικῆς εἰδικευσέως τῶν ἐγένετο βάσει «πλασίου ὀρισμῶν» τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος. Οἱ ὀρισμοὶ αὐτοὶ εἶναι συναφεῖς πρὸς τοὺς διεθνῶς ἰσχύοντας καὶ ἔχουν ὡς ἀκολουθῶς: *Ἐδιδεγμένοι* χαρακτηρίζονται ὅσοι ἐργάται, λόγῳ εἰδικῶν γνῶσεων, ἱκανοτήτων καὶ ἐμπειρίας, χρησιμοποιοῦνται εἰς ἐργασίας τῶν ὁποίων αἱ δυσκολίαι, τὸ πολυπύλερον καὶ ἡ εὐθύνη ἀναλήψεως κρίνονται ὡς ἰδιόζυτοι. Αἱ γνῶσεις αὐταὶ καὶ ἱκανότητες εἶναι δυνατόν νὰ ἀποκτηθῶν εἴτε μὲ μαθηταὶν πειρουμένην ἀπὸ ἐπιτυχῆ ἐξέτασιν εἴτε μὲ μακροχρόνιον ἐμπειρίαν συμπληρουμένην ἐπίσης ἀπὸ ἐπιτυχῆ ἐξέτασιν. *Ἡμιεδιευγμένοι* χαρακτηρίζονται ὅσοι ἐργάται χρησιμοποιοῦνται εἰς ἐπαναλαμβανόμενας περιοδικὰς ἐργασίας ἐυκόλους, ἀπαιτούσας μικροτέραν εὐθύνην καὶ γνῶσιν. Οἱ ἐργάται τῆς κατηγορίας αὐτῆς ἀποκοτῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, γνῶσεις καὶ πείραν διὰ τὴν ἐκτελουμένην ἐργασίαν κατὰ τὴν διάρκειαν τριμήνου τοῦλάχιστον ἐξασκήσεως ἢ προσαρμογῆς, ἡ ὁποία δὲν περατοῦται ἀπαραίτητος δι' ἐξέτασιν. *Ἀνεδιδεγμένοι* χαρακτηρίζονται ὅσοι ἐργάται χρησιμοποιοῦνται εἰς ἀπλὰς ἐργασίας, θεωρουμένας ὡς βοηθητικὰς, διὰ τὰς ὁποίας ἔστω καὶ περιορισμένην κατάρτισιν ἢ ἐμπειρίαν δὲν εἶναι ἀπαραίτητος. *Νέοι ἐργάται* χαρακτηρίζονται ὅσοι, συνεπεία τοῦ νεαροῦ

τῆς ἡλικίας τῶν, λαμβάνουν μειωμένας ἀποδοχὰς καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ταξινομηθῶν εἰς τὰς προαναφερθεῖσας τρεῖς κατηγορίας επαγγελματικῆς εἰδικευσέως.

6. ἀξιολόγησις ἀποτελεσμάτων

I. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟΝ. Ὁ ὀλικὸς πληθυσμὸς τῆς ἐρευνῆς ἀνήρχετο τὸν μῆνα Ὀκτώβριον 1966 εἰς 202.000 πρόσωπα. Ὁ πληθυσμὸς αὐτὸς τῶν ἐργατῶν ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ 5,6% τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τῆς Χώρας, εἰς τὸ 11,8% τοῦ ἀριθμοῦ τῶν οἰκονομικῶς ἐνεργῶν προσώπων τοῦ μὴ γεωργικοῦ τομέως τῆς οἰκονομίας καὶ εἰς τὸ 42% τοῦ ὀλικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τοῦ κλάδου τῆς βιομηχανίας-βιοτεχνίας, συμφῶνως πρὸς τὰ ἀπογραφικὰ δεδομένα τοῦ ἔτους 1961 (19 Μαρτίου). Ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἐρευνῆς τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου 1966, οἱ μὲν ἄρρενες ἀποτελοῦν τὸ 62%, αἱ δὲ θήλειαι τὸ 38%· τὰ ἀντίστοιχα ποσοστὰ τῆς ὑπὸ τῆς ΕΣΥΕ διενεργουμένης τριμηνιαίας ἐρευνῆς καταστημάτων, κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα καὶ ἔτος, ἀνήρχοντο εἰς 61,6% καὶ 38,4%. Ἡ ἀπογραφή πληθυσμοῦ τῆς 19ης Μαρτίου 1961 διεμόρφωσε ποσοστὰ συμμετοχῆς εἰς τὴν ἀπασχόλησιν τοῦ περιγραφομένου τομέως τῆς παραγωγῆς, διὰ μὲν τοὺς ἄρρενας 68,2%, διὰ δὲ τὰς θήλειαι 31,8%· ἡ ἀντίστοιχος κατανομή τοῦ ἰδίου πληθυσμοῦ, βάσει τῶν στοιχείων τῆς τριμηνιαίας ἐρευνῆς καταστημάτων τῆς ΕΣΥΕ, κατὰ τὸν μῆνα Μάρτιον 1961, ἀνήρχετο εἰς 67,8% καὶ 32,2%. Συνοπτικῶς, αἱ περιγραφεῖσαι κατανομαὶ ἐμφανίζονται εἰς τὸν πίνακα 2.

Πίναξ 2. Ποσοστιαία συμμετοχὴ τῶν ἀρρένων καὶ θηλέων μισθωτῶν βιομηχανίας-βιοτεχνίας

Μορφή ἐρευνῆς - περιόδος ἀναφορᾶς	Ἄρρενες	Θήλειαι
Ἔρευνα διαρθρώσεως ἀμοιβῆς ἐργασίας, Ὀκτώβριος 1966	62,0%	38,0%
Ἔρευνα καταστημάτων ΕΣΥΕ, Ὀκτώβριος 1966	61,6%	38,4%
Ἀπογραφή πληθυσμοῦ 1961 (19 Μαρτίου)	68,2%	31,8%
Ἔρευνα καταστημάτων ΕΣΥΕ, Μάρτιος 1961	67,8%	32,2%

ΥΠΕΡΟΧΗ ΤΟΥ ΘΗΛΕΟΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ. Ἐκ τῶν δεδομένων τοῦ πίνακος 2 ἐμφαίνεται ὅτι ἡ ἐξέλιξις τοῦ θήλεος ἐργατικοῦ δυναμικοῦ εἶναι αὐξουσα, ἐνῶ τοῦ ἄρρενος φθίνουσα, ἐξ ἐπόψεως ἑκατοστιαίας συμμετοχῆς εἰς τὴν ἀπασχόλησιν. Τὸ γεγονός τοῦτο εἶναι ἀποτέλεσμα διαφόρων αἰτίων, καὶ συγκεκριμένως τῆς ὑπεροχῆς τῶν θηλέων εἰς τὸν ὀλικὸν πληθυσμὸν. (α) Ἐκ τῶν δεδομένων τῆς ἀπογραφῆς πληθυσμοῦ

του 1961 διεπιστώθη ότι επί του όλικου πληθυσμού της Χώρας ύφιστατο υπεροχή τών θηλέων έναντι τών άρρένων κατά 5%. Το αυτό ποσοστόν υπεροχής είχαν εξακριβωθεί και κατά την απογραφην πληθυσμού 1951 (7 'Απριλίου) (βλ. πίνακας 3 και 4).

Πίναξ 3. 'Αριθμός θηλέων ανά 100 άρρενας, καθ' ομάδας ηλικιών. 'Απογραφαι 1961, 1951

Ομάδες ηλικιών	1961	1951
Όλοι αι ηλικιαί	105	105
0-14 ετών	95	95
15-29 ετών	102	104
30-44 ετών	110	108
45-64 ετών	106	112
65 και άνω	130	126

Πίναξ 4. 'Αριθμός θηλέων ανά 100 άρρενας, κατά περιοχάς. 'Απογραφαι 1961, 1951

Περιοχαι	1961	1951
Σύνολον Χώρας	105	105
Περιφέρεια Πρωτευούσης	108	108
Λοιπαι άστικαι περιοχαι	99	101
'Ημιστικαι περιοχαι	101	98
'Αγροτικαι περιοχαι	107	108

(β) 'Ο συνολικός πληθυσμός της Χώρας (10 ετών και άνω) κατά τό έτος 1928 άνήρχετο εις 4.815 χιλ., με κατανομη κατά φύλον: άρρενες 2.366 χιλ., θήλεις 2.449 χιλ., ενώ κατά τό 1961 εις 6.888 χιλ., 3.333 χιλ. και 3.555 χιλ. αντίστοιχως. Έκ τών στοιχείων αυτών προκύπτει ότι ο συνολικός πληθυσμός (10 ετών και άνω) ηύξήθη τό 1961 έναντι του 1928 κατά 43,1%, τών άρρένων κατά 40,9% και τών θηλέων 45,2%.

'Όσον άφορα εις την διαμόρφωσιν του εργατικού δυναμικού, παρατηρούνται τά ακόλουθα:

(α) Προϊούσα υπήρξεν ή αύξησις του θήλεος εργατικού δυναμικού. Πράγματι, εκ τών πληθυσμιακών δεδομένων του έτους 1928 εμφανίζεται ότι ο συντελεστής συμμετοχής, διά πρόσωπα ηλικίας 10 ετών και άνω, εις τό εργατικόν δυναμικόν άνήρχετο διά μέν τούς άρρενας εις 83,4%, διά δε τάς θήλεις εις 31,6%. Κατά τό 1961 οί αντίστοιχοι συντελεσταί συμμετοχής, επί του αυτού πληθυσμιακού πλαισίου, ήσαν: άρρενες 80,2%, θήλεις 36,3%. Τά ποσοστά αυτά δεικνύουν κάμψιν του συντελεστού συμμετοχής του άρρενος πληθυσμού και άνοδον του θήλεος πληθυσμού εις τό εργατικόν δυναμικόν.

(β) 'Ο οικονομικώς ενεργός πληθυσμός της Χώρας κατά τό έτος 1961 (άπογραφικά δεδομένα) άνήρχετο εις 3.663 χιλ., με κατανομη κατά φύλον: άρρενες 2.458 χιλ., θήλεις 1.205 χιλ. Τά αντίστοιχα στοιχειά¹

1. Βλέπε Σ. Μ. Χατζόγλου, «Τό εργατικόν δυναμικόν εν 'Ελλάδι», Σπουδαί Α.Β.Σ.Π., 'Ακαδημαϊκόν έτος 1963-1964, τόμος ΙΑ, τεύχος 3.

κατά την άπογραφην πληθυσμού 1951 (7 'Απριλίου) ήσαν: 3.105 χιλ., 2.255 χιλ. και 846 χιλ. Ούτω προκύπτει αύξησις του οικονομικώς ενεργού πληθυσμού της Χώρας, εντός δεκαετίας, κατά 568.000 άτομα. 'Η αύξησις αυτή του οικονομικώς ενεργού πληθυσμού επιμερίζεται ως εξής: άρρενες 119 χιλ., θήλεις 358 χιλ., ήτοι υπεροχή τών θηλέων εις τό εργατικόν δυναμικόν έναντι τών άρρένων κατά 56%.

(γ) 'Αξιον ιδιαίτερας σημασίας είναι τό γεγονός ότι ή συμμετοχή τών θηλέων ηύξήθη λίαν αισθητά εις τόν μη γεωργικόν τομέα της παραγωγής. Συγκεκριμένως, τά απογραφικά δεδομένα τών ετών 1961 και 1928 δεικνύουν ότι αι θήλεις έσημείωσαν τάς ακόλουθους αύξήσεις: ομάδες τεχνικών και συναφών επαγγελμάτων, αύξησις 28.000 (1928: 18.000, 1961: 46.000), ήτοι κατά 156,6% ομάδες πωλητών και υπαλλήλων γραφείων, αύξησις 61.000 (1928: 8.000, 1961: 69.000), ήτοι κατά 7,6 φορές: ομάδες λοιπών υπηρεσιών, αύξησις 49.000 (1928: 39.000, 1961: 69.000), ήτοι κατά 125,6%.

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟΝ ΚΑΙ ΚΛΑΔΟΥΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ. 'Η κατανομή τών εργατών κατά κλάδους παραγωγής και φύλον εμφανίζει υπεροχήν τών άρρένων εις όλους τούς κλάδους της παραγωγής, πλην τριών (ύφαντικών ειδών, ειδών ένδουμασίας-υποδήσεως και καπνού), οί όποιοί καλύπτουν τό 31,3% του όλικου πληθυσμού τών άπασχολουμένων εις την βιομηχανίαν-βιοτεχνίαν εργατών. Έκ του πληθυσμού αυτού τά δύο τρίτα σχεδόν είναι θήλεις. 'Η μερίστη τιμή άρρένων εργατών άντιστοιχεί εις τόν κλάδον παραγωγής μεταφορι-

Πίναξ 5. Συμμετοχή εργατών κατά φύλον και κλάδους παραγωγής ('Οκτώβριος 1966)

Κλάδοι	'Αρρενες (%)	Θήλεις (%)
2-3 Σύνολον κλάδων βιομηχανία :	62,0	38,0
20 διατροφής	52,6	47,4
21 ποτών	78,1	21,9
22 καπνού	43,5	56,5
23 ύφαντικών ειδών	30,0	70,0
24 ειδών ένδουμασίας και υποδήσεως	39,0	61,0
25 ξύλου και φελλού	74,8	25,2
26 επίπλων	93,2	6,8
27 χάρτου	60,2	39,8
28 εκτυπώσεων-εκδόσεων	75,5	24,5
29 δέρματος	74,6	25,4
30 έλαστικού και πλαστικών ειδών	62,0	38,0
31 χημικών προϊόντων	52,9	47,1
32 παραγωγών πετρελαίου και άνθρακος	95,7	4,3
33 προϊόντων εκ μη μεταλλικών όρυκτων	83,1	16,9
34 βασικών μεταλλουργικών προϊόντων	98,5	1,5
35 προϊόντων εκ μετάλλου	76,1	23,9
36 μηχανών και συσκευών εκτός ηλεκτρικών	98,7	1,3
37 ηλεκτρικών ειδών	75,2	24,8
38 μεταφορικών μέσων	99,1	0,9
39 λοιπών ειδών	59,7	40,3

κων μέσων (99,1%) και η ελάχιστη εις τὸν κλάδον ὑφαντικῶν εἰδῶν (30%) (σχέσις λόγου 3,3 : 1). Ἐκ τῶν ὑπολοίπων κλάδων τῆς παραγωγῆς, ὑψηλὴν συμμετοχὴν ἄρρένων ἐμφανίζουν οἱ κλάδοι: μηχανῶν καὶ συσκευῶν ἐκτὸς ἠλεκτρικῶν (98,7%), μεταλλουργικῶν προϊόντων (98,4%), παραγωγῶν πετρελαίου καὶ ἄνθρακος (95,7%), ἐπίπλων (93,2%). Ἀντιθέτως, κλάδοι παραγωγῆς μὲ ὑψηλὴν συγκέντρωσιν θηλέων εἶναι: ὑφαντικῶν εἰδῶν (70%), εἰδῶν ἐνδυμασίας-ὑποδήσεως (61%), καπνοῦ (56,8%). Πλὴν τῶν κλάδων αὐτῶν, ἱκανοποιητικὴν συμμετοχὴν ἐμφανίζουν αἱ θήλειαι εἰς τοὺς κλάδους διατροφῆς (47%), λοιπῶν εἰδῶν (40,4%). (βλ. πίνακα 5).

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΑΘ' ΟΜΑΔΑΣ ΗΛΙΚΙΩΝ ΚΑΙ ΦΥΛΟΝ. Τὸ σύνολον τοῦ ἐρευνηθέντος πληθυσμοῦ τῶν ἐργατῶν βιομηχανίας-βιοτεχνίας ἐταξινομήθη καθ' ὀμάδας ἡλικιωθ, ὡς ἐξῆς: 10-18 ἐτῶν, 19-24 ἐτῶν, 25-44 ἐτῶν, 45 ἐτῶν καὶ ἄνω. Ἡ μεγίστη τιμὴ τοῦ ἐρευνηθέντος πληθυσμοῦ τῶν ἐργατῶν (ἄρρένων καὶ θηλέων) ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ὀμάδα 25-44 ἐτῶν· ἡ ελάχιστη εἰς τὴν ὀμάδα 10-18 ἐτῶν. Ἡ ποσοστιαία συμμετοχὴ τῆς μὲν πρώτης ὀμάδος ἡλικιωθ ἀνήρχετο εἰς 48,4%, τῆς δὲ δευτέρας εἰς 12,6% (σχέσις λόγου 3,9 : 1), ἥτοι αἱ μέσαι ἡλικιαὶ ὑπερέχουν εἰς συμμετοχὴν ἔναντι τῶν νεαρῶν κατὰ τρεῖς φορές. Ἡ ποσοστιαία συμμετοχὴ τῶν ὀμάδων 19-24 ἐτῶν καὶ 45 ἐτῶν καὶ ἄνω εἶναι 17,7% καὶ 21,4% ἀντιστοιχῶς.

Κατὰ φύλον, ἡ ποσοστιαία συμμετοχὴ τοῦ ἄρρενος πληθυσμοῦ τῶν ἐργατῶν ἐμφανίζει τὴν μεγίστην τιμὴν εἰς τὴν ὀμάδα ἡλικιωθ 25-44 ἐτῶν καὶ τὴν ελάχιστην εἰς τὴν ὀμάδα 10-18 ἐτῶν (σχέσις λόγου 5,2 : 1), ἥτοι αἱ μέσαι ἡλικιαὶ ὑπερέχουν ἔναντι τῶν νεαρῶν ὑπερτερπλασίως. Ἡ ποσοστιαία συμμετοχὴ τῆς μὲν ὀμάδος ἡλικιωθ 19-24 ἐτῶν ἀνήρχετο εἰς 13,1%, τῆς δὲ 45 ἐτῶν καὶ ἄνω εἰς 24,9%. Ἡ μεγίστη τιμὴ συμμετοχῆς τῶν ἐργατριῶν ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ὀμάδα ἡλικιωθ 25-44 ἐτῶν, μὲ ποσοστὸν 46%, καὶ ἡ ελάχιστη εἰς τὴν ὀμάδα 45 ἐτῶν καὶ ἄνω, μὲ ποσοστὸν 13,4% (σχέσις λόγου 3,4 : 1), ἐνῶ ἡ σχέσις τοῦ λόγου μεταξὺ τῶν μέσων ἡλικιωθ (25-44 ἐτῶν) καὶ τῶν νεαρῶν τοιοῦτων (10-18 ἐτῶν) εἶναι 2,7 : 1. Ἐκ τῶν λόγων τούτων δεικνύεται ὅτι ὑφίσταται ὑψηλότερα συμμετοχὴ τῶν νεαρῶν ἡλικιωθ τῶν θηλέων εἰς τὸ ἐργατικὸν δυναμικὸν καὶ χαμηλότερα τὸν μεγαλύτερον ἡλικιωθ, ἔναντι τῶν μέσων ἡλικιωθ.

Ἐκ τῆς ἀντιπαροβολῆς τῶν ποσοστῶν συμμετοχῆς τοῦ ἄρρενος καὶ θήλεος πληθυσμοῦ, κατὰ κλιμάκια ἡλικιωθ, προκύπτει, πρῶτον, ὅτι ἡ μεγίστη τιμὴ συμμετοχῆς ἀντιστοιχεῖ, καὶ διὰ τὰ δύο φύλα, εἰς τὴν ὀμάδα ἡλικιωθ 25-44 ἐτῶν, μὲ σαφῆ ὅμως ὑπεροχὴν τῶν ἄρρένων, καί, δεύτερον, ὅτι ἡ ελάχιστη τιμὴ συμμετοχῆς τῶν μὲν ἄρρένων ἐργατῶν ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ὀμάδα 10-18 ἐτῶν, τῶν δὲ θηλέων εἰς τὴν ὀμάδα 45 ἐτῶν καὶ ἄνω. Ἀναλυτικότερον, αἱ ὀμάδες ἡλικιωθ 10-18 ἐτῶν καὶ 19-24 ἐτῶν τῶν θηλέων ὑπερέχουν αἰσθητῶς

τῶν ἀντιστοιχῶν ὀμάδων τῶν ἄρρένων ἐργατῶν, ἐξ ἐπόψεως ἑκατοστιαίας συμμετοχῆς εἰς τὴν ἀπασχόλησιν τῆς βιομηχανίας-βιοτεχνίας. Ἡ ὑπεροχὴ αὐτῆ τῶν θηλέων ὀφείλεται εἰς τὴν στράτευσιν τῶν ἄρρένων κατὰ τὴν ὀμάδα ἡλικιωθ 19-24 ἐτῶν καὶ εἰς τὴν ὑψηλότεραν συγκέντρωσιν τῶν νεαρῶν ἡλικιωθ θηλέων εἰς τὰς ἀστικές περιοχάς. Πράγματι, ἡ κατανομὴ τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ (10 ἐτῶν καὶ ἄνω) κατὰ περιοχάς καὶ φύλον, διὰ τὴν ὀμάδα ἡλικιωθ 20 ἐτῶν καὶ κάτω τῶν θηλέων ἦτο κατὰ τὸ 1961 (19 Μαρτίου): Περιφέρεια Πρωτευούσης 17% ἐπὶ τοῦ ὅλικου πληθυσμοῦ τῶν ἐν λόγω ἡλικιωθ· λοιπαὶ ἀστικαὶ περιοχαὶ 18%. Ἀντιθέτως, τὰ ποσοστά συμμετοχῆς τῶν ἄρρένων ἦσαν 9% καὶ 10% ἀντιστοιχῶς.

Διὰ τὴν ὀμάδα ἡλικιωθ 25-44 ἐτῶν τὸ ποσοστὸν ἀπασχολήσεως εἶναι ὑψηλότερον εἰς τοὺς ἄρρενας καὶ χαμηλότερον εἰς τὰς θήλειαι. Τοῦτο συμβαίνει, διότι αἱ θήλειαι ἀποχωροῦν ἐκ τῆς γοῦρας ἐργασίας (κατὰ μέγα ποσοστὸν) μετὰ τὴν σύναψιν γάμου. Δεδομένου δὲ ὅτι αἱ θήλειαι ὑπανδρύνονται εἰς νεαρωτέρων ἡλικιωθ ἔναντι τῶν ἄρρένων, ἐμφανίζεται τὸ περιγραφῶν φαινόμενον. Εἰδικώτερον, ὁ οικονομικῶς ἐνεργὲς πληθυσμὸς τῶν θηλέων ἐργαζομένων μειοῦται ταχέως ἀπὸ 25 ἐτῶν καὶ ἄνω, ἰδίαι εἰς τὰς ἀστικές περιοχάς, σχηματοποιεῖ δὲ τὴν ελάχιστην τιμὴν συμμετοχῆς εἰς τὴν ὀμάδα ἡλικιωθ 45 ἐτῶν καὶ ἄνω, μὲ ποσοστὸν συμμετοχῆς ἐπὶ τοῦ ὅλικῶς ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ αὐτῶν 13,4%. Τὸ ἀντίστοιχον ποσοστὸν συμμετοχῆς τοῦ ἄρρενος πληθυσμοῦ εἰς τὴν ἰδίαν ὀμάδα ἡλικιωθ εἶναι 24,9%, μορφομένης σχέσεως λόγου ἄρρενων καὶ θηλέων ἐργαζομένων 1,86 : 1, ἥτοι συμμετοχὴ τοῦ ἄρρενος ἐργατικοῦ δυναμικοῦ μεγαλύτερα ἔναντι τῶν θηλέων κατὰ 86%. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι τὸ ἐργατικὸν δυναμικὸν τῶν θηλέων εἶναι ἐν συνόλῳ νεώτερας ἡλικίας ἔναντι τῶν ἄρρένων, ἰδίαι εἰς τὰς ἀστικές περιοχάς.

Ἡ συμπεριφορὰ τῶν συντελεστῶν συμμετοχῆς εἰς τὴν ἀπασχόλησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς βιομηχανίας-βιοτεχνίας, συγκρινομένη πρὸς ἐκείνην τῶν συντελεστῶν συμμετοχῆς εἰς τὸ ἐργατικὸν δυναμικὸν τοῦ ὅλικου πληθυσμοῦ τῆς Χώρας παρουσιάζει ἀναλογίαν καὶ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ἐπὶ μέρους ὀμάδας ἡλικιωθ. Ἡ ταῦτις αὐτὴ καταδεικνύει τὴν ὑψηλὴν ἀξιοπιστίαν τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐρεῖνης. Τοῦτο δὲ, διότι οἱ συντελεσταὶ συμμετοχῆς τῶν ὀμάδων ἡλικιωθ τοῦ ὅλικου πληθυσμοῦ τῆς Χώρας, εἰς σχηματισμὸν τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, ἔχουν ὑπολογισθῆ βάσει τῶν ἀπογραφικῶν δεδομένων τοῦ ἔτους 1961 (19 Μαρτίου).² (πίναξ 6).

1. Ἡ μέση ἡλικία συνάψεως γάμου τοῦ γαμβροῦ καὶ τῆς νύμφης ἔχει ὡς ἐξῆς: σύνολον Ἑλλάδος: γαμβροῦ 28,6, νύμφης 24,5, ἀστικαὶ περιοχαὶ: γαμβροῦ 30,2, νύμφης 24,6, ἡμιστικαὶ περιοχαὶ: γαμβροῦ 28,3, νύμφης 24,2, ἀγροτικαὶ περιοχαὶ: γαμβροῦ 27,4, νύμφης 23,8.

2. Βλέπε Σ. Μ. Χατζόγλου, *Οἱ συντελεσταὶ συμμετοχῆς τῶν ὀμάδων ἡλικιωθ τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ εἰς σχηματισμὸν τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ*, Ἀθῆναι 1966.

Πίναξ 6. Έκταστικά συμμετοχή έρευνθέντος πληθυσμού εις τήν άπασχόλησιν τής βιομηχανίας-βιοτεχνίας, κατά μήνα Όκτώβριον 1966

Ομάδες ηλικιών	Σύνολον	Άρρηνες	Θήλειες
10-18 ετών	12,5	10,0	17,0
19-24 ετών	17,7	13,1	24,6
25-44 ετών	48,4	52,0	45,0
45 ετών και άνω	21,4	24,9	13,4
Σύνολον	100,0	100,0	100,0

II. ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ. Το σχήμα τής οικογενειακής καταστάσεως του έρευνθέντος πληθυσμού τών εργατών ενέχει όλως ιδιαίτεραν σημασίαν, διότι περιγράφει τήν κοινωνικήν αυτού δομήν. Έν συνόλω, διαγράφεται σαφής ύπεροχή τών εγγάμων προσώπων: Έγγαμοι 51,8%, άγαμοι 45,8%, χήροι-διεζευγμένοι 2,4%. Κατά φύλον, ή κατανομή έχει ως εξής: Άρρηνες: Έγγαμοι 62,4%, άγαμοι 36,7%, χήροι-διεζευγμένοι 0,9%. Θήλειες: Έγγαμοι 34,3%, άγαμοι 60,4%, χήραι-διεζευγμένα 5,3%.

Πίναξ 7. Οικονομικός ένεργός πληθυσμός (10 ετών και άνω) κατ' οικογενειακήν κατάστασιν (άπογραφή 19 Μαρτίου 1961)

Περιοχαί	Άγαμοι (%)	Έγγαμοι (%)	Χήροι-διεζευγμένοι (%)
Σύνολον Χώρας	35,6	58,6	5,8
Άρρηνες	21,8	42,3	1,5
Θήλειες	13,8	16,3	4,3
Περιφέρεια Πρωτευούσης			
Άρρηνες	59	85	38
Θήλειες	43	15	14
Λοιπαί άστικαί περιοχαί			
Άρρηνες	50	89	33
Θήλειες	35	16	19
Ήμισιαστικά-άγροτικά περιοχαί			
Άρρηνες	58	96	66
Θήλειες	46	46	41

Έκ τών δεδομένων τής έρευνής και τών άπογραφικών στοιχείων εμφανίζεται σαφής ύπεροχή τών εγγάμων έναντι τών άγάμων εις τόν οικονομικός ένεργόν πληθυσμόν. Η σχέση τού λόγου εγγάμων προς άγάμους είναι εις μόν τήν έρευναν τού μηνός Όκτωβρίου 1966 1,12 : 1, εις δε τήν άπογραφήν πληθυσμού 1,65 : 1. Η ύπεροχή τής σχέσεως λόγω τών άπογραφικών δεδομένων οφείλεται εις τού ότι ταυτα περιλαμβάνουν και τās άγροτικάς περιοχάς, ένθα τού ποσοστόν τών εγγάμων προσώπων είναι σαφώς ύψηλότερον τών λοιπών περιοχών.

Κατά φύλον, διαπιστοῦται ύπεροχή τών άρρένων εγγάμων, τόνον εις τήν έρευναν όσον και εις τά άπογραφικά δεδομένα, έν συνόλω και κατά περιοχάς. Η

μεγαλύτερα συγκέντρωσις τών εγγάμων άρρένων εντοπίζεται εις τās άγροτικάς περιοχάς και ή μικρότερα εις τήν Περιφέρεια Πρωτευούσης. Οί άγαμοι άρρηνες ύπερέχουν εις τήν Περιφέρεια Πρωτευούσης και ύστερον εις τās άγροτικάς περιοχάς. Ο άριθμός τών άγάμων θηλέων είναι ύψηλός εις τήν Περιφέρεια Πρωτευούσης και τās λοιπάς άστικάς περιοχάς και ίσος πρός τούς εγγάμους μόνον εις τās ήμισιαστικάς και άγροτικάς περιοχάς, κατά τά άπογραφικά δεδομένα. Το γεγονός τούτο εξηγεί και τού ύψηλόν ποσοστόν τών άγάμων θηλέων εις τά ερήματα τής έρευνής τού 1966 (Όκτώβριος), ένθα αυται ύπερέχουν τών εγγάμων κατά 76%.

Έπαληθεύεται, συνεπώς, και εκ τών ερημάτων τούτων ή σημαντική εισροή τών άγάμων θηλέων εις τήν άγοράν εργασίας, όσον άφορᾷ εις τās άστικάς περιοχάς, ως και ή άποχώρησις των εξ αυτής μετά τόν γάμον, λόγω τών οικογενειακών ύποχρεώσεων. Αξίζει νά σημειωθῇ ιδιαίτερος ή ύπαρξις ύψηλού άριθμού εργατριών διατελουσών έν χηρεία, έν συγκρίσει πρός τόν αντίστοιχόν τών άρρένων (χήραι 4,7%, χήροι 0,6%). Τούτο οφείλεται, προφανώς, εις τού ότι αι θήλειες συνάπτουν γάμον εις σαφώς μικρότεραν ηλικίαν έναντι τών άρρένων. (βλ. πίνακα 8).

Πίναξ 8. Σύναψις γάμον τών φύλων, καθ' ομάδας ηλικιών και περιοχάς, εις ποσοστόν τοίς έκατόν (άπογραφή 19.3.1961)

Οικογενειακή κατάσταση	15-19 ετών	20-24 ετών	25-29 ετών	30-34 ετών	35-49 ετών
Περιφέρεια Πρωτευούσης					
Έγγαμοι θήλειες	5	25	55	72	76
Έγγαμοι άρρηνες	1	5	29	59	82
Λοιπαί άστικαί περιοχαί					
Έγγαμοι θήλειες	6	24	59	80	79
Έγγαμοι άρρηνες	1	4	27	65	98
Ήμισιαστικά-άγροτικά περιοχαί					
Έγγαμοι θήλειες	6	40	70	83	84
Έγγαμοι άρρηνες	1	9	51	78	90

ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΑ ΜΕΛΗ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ. Η ολοκλήρωσις τής φυσιογνωμίας τού έρευνθέντος πληθυσμού τών εργατών, εξ έπόνσεως οικογενειακής καταστάσεως, συμπληροῦται διά τής κατανομής τού άριθμού τών προστατευομένων μελών ύπό έκάστου άρχηγού οικογενείας. Η κατανομή αυτή έχει σημασίαν μόνον όσον άφορᾷ εις τούς άρρηνες εργάτας, διότι ή έρευνα άπεσκοπεί εις τήν αποτύπωσιν τών μελών έκείνων τής οικογενείας διά τά όποια ό εργάτης ελάμβανεν οικογενειακόν επίδομα εκ τού διανεμητικού λογαριασμού ή έτέρον θεσμών (συλλογικά συμβάσει) διά τήν εισοδηματικήν ένίσχυσιν πρός άντιμετώπισιν τών ηδξημένων αναγκών εκ τής ύπάρξεως τέκνων. Έκ τών στοιχείων τής κατανομής αυτής εμφανίζεται ότι ή μέγιστη τιμή μέ προστατευόμενα μέλη άντιστοιχεί εις τās διμελείς οικογενείας (ποσοστόν 16%) και ή ελαχιστή εις τās τετραμελείς

οικογενείας. Ἐνδιαμέσως τοποθετοῦνται αἱ μονομελεῖς οἰκογένειαι (11,2%), ὡς καὶ αἱ τριμελεῖς (11,2%). Τὸ ποσοστὸν οἰκογενειῶν ἄνω προστατευομένων μελῶν ἀνέρχεται εἰς 58,8%.

Βάσει τῶν δεδομένων τῆς ἀπογραφῆς πληθυσμοῦ 1961, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἰδιωτικῶν νοικοκυριῶν ἀνήρχετο εἰς 2.049 χιλ., ἐνῶ κατὰ τὴν ἀπογραφὴν πληθυσμοῦ 1951 ἀνήρχετο εἰς 1.778 χιλ. Τὰ μέλη τῶν νοικοκυριῶν κατὰ τὸ ἔτος 1961 ἀνήρχοντο εἰς 7.933 χιλ., ἐνῶ κατὰ τὸ 1951 εἰς 7.309 χιλ. Ἐμφανίζεται, συνεπῶς, αὐξησης ἐντὸς τῆς δεκαετίας τῶν μὲν νοικοκυριῶν κατὰ 15%, τῶν δὲ μελῶν αὐτῶν κατὰ 9%. Ἡ σημαντικὴ αὐτὴ ὑπεροχὴ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν νοικοκυριῶν ἐναντι τῶν μελῶν τὸν ὀφείλεται, προφανῶς, εἰς τὴν πραγματοποιηθεῖσαν διάσπασιν τῆς συγκατοικίσεως ἢ ὅποια εἶχε σημειωθῆ κατὰ τὰ κατοικίαι καὶ τὰ πρῶτα μετακατοικίαι ἔτη εἰς εὐρείαν ἔκτασιν λόγῳ ἀνεπαρκείας οἰκιστικῶν εὐκολιῶν.

Κατὰ περιοχάς, ἡ αὐξησης τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἰδιωτικῶν νοικοκυριῶν ὑπῆρξεν ἰδιαιτέρως αἰσθητὴ εἰς τὴν Περιφέρειαν Πρωτευούσης (αὐξησης 31%), ἐνῶ εἰς τὰς λοιπὰς ἀστικές καὶ ἡμιαστικές-ἀγροτικές περιοχάς τὸ ποσοστὸν αὐξήσεως ἦτο 15% καὶ 10% ἀντιστοίχως. Ἐξ ἐπόψεως ἀριθμοῦ μελῶν τῶν νοικοκυριῶν, ἡ αὐξησης ἦτο: Περιφέρεια Πρωτευούσης 2,4%, λοιπαὶ ἀστικαὶ περιοχαὶ 9% καὶ ἡμιαστικά-ἀγροτικαὶ περιοχαὶ 4%. Τὰ ποσοστὰ αὐτὰ δεκνύουσι κάμψιν τῶν γεννήσεων, με ἀποτέλεσμα τὴν ἀλλαγὴν τοῦ μέσου μεγέθους τῶν νοικοκυριῶν κατὰ τὸ 1961 ἐναντι τοῦ 1951. Οὕτω, ὁ μέσος ὀρος τῶν νοικοκυριῶν τῆς Χώρας ἀπὸ 3,63 ἄτομα κατὰ τὸ 1951 ὑπεβιβάσθη εἰς 3,44 κατὰ τὸ 1961. (βλ. πίνακα 9).

Πίναξ 9. Κατανομὴ τῶν ἰδιωτικῶν νοικοκυριῶν καὶ τῶν μελῶν τῶν κατὰ περιοχάς, 1961, 1951

Ἀριθμὸς νοικοκυριῶν καὶ μελῶν αὐτῶν	Περιφέρεια Πρωτευούσης	Λοιπαὶ ἀστικαὶ περιοχαὶ	Ἡμιαστικά καὶ-ἀγροτικαὶ περιοχαὶ
-------------------------------------	------------------------	-------------------------	----------------------------------

Ἰδιωτικὰ νοικοκυρία (χιλιάδες)			
1961	446	392	1.191
1951	357	340	1.080
αὐξησης	31%	15%	10%
Μέλη ἰδιωτικῶν νοικοκυριῶν (χιλιάδες)			
1961	1.505	1.439	1.889
1951	1.297	1.316	4.696
αὐξησης	24%	9%	4%
Μέσον μέγεθος νοικοκυριῶν			
1961	3,44	3,57	4,10
1951	3,63	3,86	4,35
μειώσεις	5,2%	4,9%	5,7%

Παραστατικότερον, ἡ κατανομὴ τῶν ἰδιωτικῶν νοικοκυριῶν ἐξ ἐπόψεως συνθέσεως μελῶν παρατίθεται

εἰς τὸν πίνακα 10. Ἐκ τῆς κατανομῆς αὐτῆς ἐμφαίνεται ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν διμελῶν οἰκογενειῶν εἶναι ὑψηλότερος εἰς τὴν Περιφέρειαν Πρωτευούσης (21%) καὶ χαμηλότερος εἰς τὰς ἀγροτικὰς περιοχάς (14,7%). Ἀντιθέτως, τὸ ποσοστὸν συμμετοχῆς τῶν τετραμελῶν οἰκογενειῶν εἶναι ὑψηλότερον εἰς τὰς λοιπὰς ἀστικές περιοχάς (33%) καὶ ὅμοιον εἰς τὴν Περιφέρειαν Πρωτευούσης καὶ τὰς ἀγροτικὰς περιοχάς (20%). Αἱ συνθήκαι συμμετοχῆς ἀντιστρέφονται εἰς τὴν ὁμάδα τῶν νοικοκυριῶν με πέντε μέλη καὶ ἄνω, ἐνθα ἐμφανίζεται ὑπεροχὴ τῶν ἀγροτικῶν νοικοκυριῶν (15,6%), ἐναντι ποσοστοῦ τῆς Περιφερείας Πρωτευούσης ἐκ 14%. Εἰδικότερον, εἰς τὰ ἐξαμελῆ νοικοκυρία ἢ συμμετοχὴ τῶν ἀγροτικῶν περιοχῶν (6%) εἶναι διπλάσια ἐκείνης τῆς Περιφερείας Πρωτευούσης (2,8%). Τέλος, ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι τὸ γεγονός ὅτι αἱ οἰκογένειαι με δώδεκα μέλη ἐμφανίζονται εἰς τὴν κατανομὴν μόνον εἰς τὰς ἀγροτικὰς περιοχάς (0,1%).

Πίναξ 10. Ἐκατοστιαία κατανομὴ τῶν ἰδιωτικῶν νοικοκυριῶν, ἐξ ἐπόψεως μεγέθους αὐτῶν, κατὰ περιοχάς. Ἀπογραφὴ πληθυσμοῦ 1961

Ἀριθμὸς μελῶν	Σύνολον Χώρας	Περιφέρεια Πρωτευούσης	Λοιπαὶ ἀστικαὶ περιοχαὶ	Ἡμιαστικά καὶ-ἀγροτικαὶ περιοχαὶ
Ἀριθμὸς νοικοκυριῶν, ἐξ ὧν με:	100,0	100,0	100,0	100,0
1 μέλος	9,2	11,5	8,9	8,5
2 μέλη	16,5	20,9	16,7	14,7
3 μέλη	20,2	22,6	22,7	18,2
4 μέλη	20,7	20,4	23,0	20,3
5 μέλη	15,2	14,0	15,7	15,5
6 μέλη	9,4	6,0	8,0	11,1
7 μέλη	4,7	2,8	3,1	6,0
8 μέλη	2,3	1,0	1,3	3,1
9 μέλη	1,0	0,5	0,4	1,4
10 μέλη	0,5	0,2	0,2	0,8
11 μέλη	0,2	0,1	0,0	0,3
12 μέλη	0,1	0,0	0,0	0,1

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΥΣΙΣ. Βασικὸν στοιχεῖον πρὸς διερευνησιν καὶ στάθμισιν ἐνείων οἰκονομικο-κοινωνικῶν χαρακτηριστικῶν ἀποτελεῖ ὁ βαθμὸς επαγγελματικῆς εἰδικεύσεως τῶν ἐργατῶν. Ὁ ἐρευνηθεὶς πληθυσμὸς τῶν ἐργατῶν τῆς βιομηχανίας-βιοτεχνίας, με κριτήριον ἐλέγχου τὴν στάθμην τεχνικῆς εἰδικεύσεως αὐτῶν, ἐμφανίζει τὸ ἀκόλουθον σχῆμα: εἰδικευμένοι ἐργάται, ποσοστὸν συμμετοχῆς 34%, ἡμιεδικευμένοι 32%, ἀνεἰδίκευτοι 34%. Τὸ σχῆμα τοῦτο ἐμφανίζει χαμηλὴν στάθμην επαγγελματικῆς εἰδικεύσεως, παραλλήλως δὲ χαμηλὸν τεχνολογικὸν συγχρονισμόν τοῦ παραγωγικοῦ δυναμικοῦ. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι εἰς τὰς οἰκονομικῶς προηγμένας χώρας τὸ ποσοστὸν συμμετοχῆς τῶν εἰδικευμένων ἐργατῶν εἶναι συνήθως ὑψηλότερον τοῦ 70% ἐπὶ τοῦ ὅλικοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἐργατῶν, ἐνῶ τῶν ἀνεἰδίκευ-

των μόλις έγγίζει τó 10%. Η τσιαύτη μείστοποίησης τού άριθμού τών ειδικευμένων εργατών και ή αντίστοιχος έλαστοποίησης τού άριθμού τών άνειδικευτών σχετίζεται με την διαδικασίαν τής άναπτυξιακής πολιτικής, ή όποία έπιβάλλει τήν μαθητείαν τών εργατών εις τεχνικάς σχολάς πρό τής εισόδου των εις τήν άγοράν εργασίας.

Κατά φύλον και κατηγορίας επαγγελματικής ειδικεύσεως, ή κατανομή δεικνύει ύπεροχήν τών ειδικευμένων και ήμειδικευμένων άρρένων εργατών, και τών άνειδικευτών θηλέων. Συγκεκριμένως, εις τήν κατηγορίαν τών ειδικευμένων άντιστοιχεί ποσοστόν συμμετοχής εις μόν τούς άρρενας 80%, εις δέ τās θήλεις 20%, εις τήν κατηγορίαν τών ήμειδικευμένων 61% εις τούς άρρενας και 35% εις τās θήλεις, εις τήν κατηγορίαν τών άνειδικευτών 56,2% εις τās θήλεις και 43,8% εις τούς άρρενας. Αί άναλογίαι αύται τών φύλων εις τά κλάμια τής επαγγελματικής ειδικεύσεως μορφοποιούν τούς έξής λόγους: ειδικευμένοι άρρενας πρός θήλεις 4 : 1, ήμειδικευμένοι άρρενας πρός θήλεις 1,97 : 1, άνειδικευτοί θήλεις πρός άρρενας 1,28 : 1. Αί σχέσεις αύται τών λόγων εμφαίνουσι ύψηλήν ύπεροχήν τών άρρένων εις τήν κατηγορίαν τών ειδικευμένων και ήμειδικευμένων εργατών, έναντι τών θηλέων, ένφ εις τήν κατηγορίαν τών άνειδικευτών ή ύπεροχή άντιστοιχεί εις τās θήλεις. (βλ. πίνακα 11).

Πίνας 11. Κατανομή όλισυ πληθυσμού έρεύνης, καθ' ομάδα επαγγελματικής ειδικεύσεως

Κατηγορία	Έπί όλισυ πληθυσμού έρεύνης	Έπί συνόλου ομάδος ειδικεύσεως	Θήλεις
		Άρρενας	
Ειδικευμένοι	34,0%	80,0%	20,0%
Ήμειδικευμένοι	32,0%	61,0%	39,0%
Άνειδικευτοί	34,0%	43,8%	56,2%
«Νέοι»*	—	67,1%	32,9%

*Ούτοι έξετάζονται ως ίσταιτέρα πληθυσμική κατηγορία.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΥΣΙΣ. Η σύνθεσις αύτη κατανομή ένέχει όλος ιδιάζουσαν σημασίαν, διότι εκφράζει τήν οικονομικήν βαρύτητα τής κοινωνικής δομής τού έρευνηθέντος πληθυσμού τών εργατών. Συγκεκριμένως:

(α) Εις τήν κατηγορίαν τών εγγάμων εργατών άντιστοιχεί τó 67% τών ειδικευμένων, τó 50,3% τών ήμειδικευμένων και τó 46,9% τών άνειδικευτών. Κατά φύλον, εις τούς άρρενας εγγάμους εργατάς άντιστοιχεί τó 60,6% τών ειδικευμένων, τó 37,6% τών ήμειδικευμένων και τó 24,8% τών άνειδικευτών. Τά άντιστοιχα ποσοστά συμμετοχής τών εγγάμων θηλέων είναι: 6,5%, 12,8% και 22,1%.

(β) Αί περιγραφείσαι ποσοστιαία σχέσεις τής ρηθείσης κατανομής εμφαίνουσιν ύπεροχήν τών εγγάμων ειδικευμένων εργατών, έναντι μόν τών ήμειδι-

κευμένων κατά 31%, έναντι δέ τών άνειδικευτών κατά 43%. Οί ήμειδικευμένοι εργαμοί ύπερέχουσι τών άνειδικευτών κατά 25%. Τά εύρηματα αύτά πιστοποιούν ότι τó πλείστον τών άρχηγών νοικοκυριών άντιστοιχεί εις τήν κατηγορίαν τών ειδικευμένων εργατών, ήτοι εύρίσκονται εις ύψηλόν εισοδηματικόν επίπεδον. (βλ. πίνακα 12).

Πίνας 12. Όλισυ πληθυσμός έρεύνης έξ έπόψεως οικογενειακής καταστάσεως και επαγγελματικής ειδικεύσεως εις ποσοστά τούς έκατόν

Οικογενειακή κατάστασης	Ειδικευμένοι	Ήμειδικευμένοι	Άνειδικευτοί	Νέοι
Έργαμοί	67,0	50,3	46,9	1,7
Άρρενας	60,5	37,5	24,8	0,7
Θήλεις	6,5	12,8	22,1	1,0
Άγαμοί	31,5	47,4	49,1	98,3
Άρρενας	18,9	23,1	18,6	66,4
Θήλεις	12,6	24,3	30,7	31,9
Χήροι	1,4	2,2	3,6	—
Άρρενας	0,5	0,4	0,4	—
Θήλεις	0,9	1,8	3,2	—
Διεζευγμένοι	0,1	0,1	0,4	—
Άρρενας	0,1	0,1	0,1	—
Θήλεις	—	—	0,3	—

ΕΙΔΙΚΕΥΣΙΣ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟΥΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ. Η κατανομή αύτη, εκφράζουσα τήν συγκρότησιν τών κλάδων οικονομικής δραστηριότητος έξ έπόψεως συνθέσεως κατηγοριών επαγγελματικής ειδικεύσεως τών εργατών, εμφαίνει τόν βαθμόν τεχνολογικού συγχρονισμού έκάστου κλάδου παραγωγής, παραλλήλως δέ παρέχει τά προσήκοντα στοιχία διά τήν σπουδήν τών δυνατοτήτων τεχνολογικής έξυγιάνσεως αύτων, έφ' όσον τούτο έπιβάλλει ή δεοντολογία τής παραγωγικής λειτουργίας. Η φυσιογνωμία τών κλάδων οικονομικής δραστηριότητος τής βιομηχανίας-βιοτεχνίας, έξ έπόψεως συγκροτήσεως κατά βαθμίδας τεχνικής ειδικεύσεως τών εργατών, εμφαίνεται ως άκολούθως:

Ειδικευμένοι εργαμοί. Η μείστη τιμή τού άριθμού τών ειδικευμένων εργατών (άρρένων και θηλέων) άντιστοιχεί εις τόν κλάδον μεταφορικών μέσων (49,3%) και ή έλαχίστη εις τόν κλάδον διατροφής (18,6%), μορφομένης σχέσεως λόγω μείστης πρός έλαχίστην τιμήν 2,65 : 1. Ύψηλήν συμμετοχήν ειδικευμένου προσωπικού εμφαίνουσιν οί κλάδοι παραγωγών πετρελαιοϋ και άνθρακος (45,6%), βασικών μεταλλουργικών (43,8%), μηχανών και συσκευών έκτός ηλεκτρικών (43,2%). Πλήν τών κλάδων αύτων, ύψηλήν συμμετοχήν τής κατηγορίας αύτης εργατών εμφαίνει και ό κλάδος εκτυπώσεων-έκδόσεων (41,2%). Χαμηλήν συμμετοχήν, άντιθέτως, ειδικευμένου εργατικού προσωπικού εμφαίνουσιν οί κλάδοι καπνού (20,1%), χάρτου (22,8%), λοιπών ειδών (23,4%), ποτών (25%). Η έκαστοστία συμμετοχή τών λοιπών κλάδων τής παραγωγής, εις ειδικευμένον προσωπι-

κόν, κυμαίνεται ἀπὸ 26,4% (κλάδος ἐλαστικοῦ-πλαστικῶν) ἕως 39,5% (κλάδος δερμάτος).

Ἡμειδικευμένοι ἐργάται. Ἡ μεγίστη τιμὴ ἡμειδικευμένων ἐργατῶν ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν κλάδον δερμάτος (38,4%) καὶ ἡ ἐλαχίστη εἰς τὸν κλάδον ποτῶν (23,8%), σχηματιζομένης σχέσεως λόγου μεγίστης πρὸς ἐλαχίστην τιμὴν 1,61 : 1. Ὑψηλὴν συμμετοχὴν εἰς ἡμειδικευμένους ἐργάτας ἐμφανίζουν οἱ κλάδοι ὑφαντικῶν εἰδῶν (36%), εἰδῶν ἐνδύμασις καὶ ὑποδήσεως (35,4%), λοιπῶν εἰδῶν (34,6%), ἐπιπλῶν (33,2%), χημικῶν προϊόντων (31,4%). Χαμηλὴν συμμετοχὴν, ἀντιθέτως, ἐμφανίζουν οἱ κλάδοι μηχανῶν καὶ συσκευῶν ἐκτὸς ἠλεκτρικῶν (25,1%), χάρτου (25,8%), ἐκτυπώσεων-ἐκδόσεων (25,8%), ξύλου καὶ φελλοῦ (26,3%), προϊόντων ἐκ μὴ μεταλλικῶν ὀρυκτῶν (26,7%). Ἡ ἑκατοστιαία συμμετοχὴ τῶν λοιπῶν κλάδων τῆς παραγωγῆς κυμαίνεται ἀπὸ 27,1% (κλάδος παραγωγῶν πετρελαίου καὶ ἄνθρακος) ἕως 31% (κλάδος καπνοῦ).

Ἀνειδικευτοὶ ἐργάται. Ἡ μεγίστη τιμὴ τῶν ἀνειδικευτῶν ἐργατῶν ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν κλάδον διατροφῆς (51,8%) καὶ ἡ ἐλαχίστη εἰς τὸν κλάδον μεταφορικῶν μέσων (12%), μορφουμένης σχέσεως λόγου 4,36 : 1. Ὑψηλὴν συμμετοχὴν εἰς ἀνειδικευμένους ἐργάτας ἔχουν οἱ κλάδοι ποτῶν (47,8%), καπνοῦ (46,9%), χάρτου (46,8%), ἐλαστικοῦ-πλαστικῶν (42,3%). Χαμηλὴν συμμετοχὴν, ἀντιθέτως, ἐμφανίζουν οἱ κλάδοι μεταφορικῶν μέσων (12%), μηχανῶν καὶ συσκευῶν ἐκτὸς ἠλεκτρικῶν (15,4%), δερμάτος (17,7%). Ἡ ἑκατοστιαία συμμετοχὴ τῶν λοιπῶν κλάδων τῆς παραγωγῆς κυμαίνεται ἀπὸ 21,1% (κλάδος ἐπιπλῶν) ἕως 39,1% (κλάδος προϊόντων ἐκ μὴ μεταλλικῶν ὀρυκτῶν).

Νέοι ἐργάται. Ἡ μεγίστη τιμὴ νέων ἐργατῶν ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν κλάδον μηχανῶν καὶ συσκευῶν ἐκτὸς ἠλεκτρικῶν (16,3%) καὶ ἡ ἐλαχίστη εἰς τὸν κλάδον βασικῶν μεταλλουργικῶν προϊόντων (0,6%), μορφουμένης σχέσεως λόγου 27,17 : 1. Ἡ ὑψηλότερα συμμετοχὴ τῶν νέων ἐργατῶν ἐμφανίζεται εἰς τοὺς ἀκολουθοῦντας τρεῖς κλάδους τῆς παραγωγῆς: ἠλεκτρικῶν εἰδῶν (10,6%), προϊόντων ἐκ μετάλλου (10%), μεταφορικῶν μέσων (9,7%) ἢ χαμηλότερα εἰς τὸν κλάδον παραγωγῶν πετρελαίου καὶ ἄνθρακος (0,8%).

Ἐκ τῆς ὡς ἄνω ἀναλύσεως ἐμφαίνεται ὅτι ἡ μεγίστη τιμὴ, ἐξ ἐπόμεως ἑκατοστιαίας συμμετοχῆς εἰς εἰδικευμένον ἐργατικὸν προσωπικόν, τῶν διαφόρων κλάδων παραγωγῆς, ἀντιστοιχεῖ εἰς τοὺς λεγομένους ἀπαττισσομένους κλάδους τῆς μεταποιήσεως. Ὡς τοιοῦτοι δὲ χαρακτηρίζονται οἱ κλάδοι βασικῶν μεταλλουργικῶν, μετάλλων ἐν γένει, χημικῶν, καὶ παραγωγῶν πετρελαίου καὶ ἄνθρακος. Ἐξαιρεσὶν ἀποτελεῖ ἡ ὑψηλὴ συμμετοχὴ εἰδικευμένου προσωπικοῦ εἰς τὸν κλάδον ἐκτυπώσεων-ἐκδόσεων, λόγῳ εἰδικῆς ὑφῆς τοῦ κλάδου τούτου. Ἀντιθέτως, ἡ ἐλαχίστη τιμὴ συμμετοχῆς εἰς εἰδικευμένον ἐργατικὸν προσωπικόν ἀντιστοιχεῖ εἰς τοὺς κλάδους παραγωγῆς τῆς λεγομένης

παλαιᾶς βιομηχανίας. Τοιοῦτοι κλάδοι εἶναι: ποτῶν, καπνοῦ, διατροφῆς, κτλ. (βλ. πίνακα 13).

Πίναξ 13. Κατανομὴ τῶν ἐργατῶν (ἄρρένων καὶ θηλέων) κατὰ κλάδους παραγωγῆς καὶ βαθμίδας ἐπαγγελματικῆς εἰδικεύσεως, εἰς ποσοστὰ τοῖς ἑκατόν

Κλάδοι παραγωγῆς	Εἰδικευμένοι	Ἡμειδικευμένοι	Ἀνειδικευτοί	Νέοι
2-3 Σύνολον κλάδων βιομηχανία :	32,0	30,2	31,9	5,8
20 διατροφῆς	18,6	26,0	51,8	3,6
21 ποτῶν	25,0	23,8	49,8	1,4
22 καπνοῦ	20,1	31,0	46,9	2,0
23 υφαντικῶν εἰδῶν	37,3	36,0	23,5	3,2
24 εἰδῶν ἐνδύμασις - ὑποδήσεως	31,3	35,4	26,3	7,0
25 ξύλου καὶ φελλοῦ	27,0	26,3	36,7	10,0
26 ἐπιπλῶν	29,1	33,2	22,1	5,6
27 χάρτου	22,8	25,8	45,8	5,6
28 ἐκτυπώσεων-ἐκδόσεων	41,2	25,8	25,8	7,2
29 δερμάτος	39,5	38,4	17,7	4,4
30 ἐλαστικοῦ - πλαστικῶν εἰδῶν	26,4	29,5	42,3	1,8
31 χημικῶν προϊόντων	27,3	31,6	38,8	2,3
32 παραγωγῶν πετρελαίου καὶ ἄνθρακος	45,5	27,1	26,6	0,8
33 προϊόντων ἐκ μὴ μεταλλικῶν ὀρυκτῶν	30,6	26,7	39,1	3,6
34 βασικῶν μεταλλουργικῶν προϊόντων	43,9	30,6	24,9	0,6
35 προϊόντων ἐκ μετάλλου	31,0	28,0	31,0	10,0
36 μηχανῶν καὶ συσκευῶν ἐκτὸς ἠλεκτρικῶν	43,2	25,1	15,4	16,3
37 ἠλεκτρικῶν εἰδῶν	30,7	30,1	28,6	10,6
38 μεταφορικῶν μέσων	49,3	29,0	12,0	9,7
39 λοιπῶν εἰδῶν	23,4	34,6	35,4	6,6

ΕΙΔΙΚΕΥΣΙΣ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟΝ ΚΑΙ ΚΛΑΔΟΥΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ.

Ἄρρενες. Ἡ ποσοστιαία κατανομὴ τοῦ ὄλκιου πληθυσμοῦ τῶν ἄρρένων ἐργατῶν, κατὰ βαθμίδας ἐπαγγελματικῆς εἰδικεύσεως καὶ νέους ἐργάτας, ἐμφανίζει τὸ ἐξῆς σχῆμα: εἰδικευμένοι 41,4%, ἡμειδικευμένοι 29,8%, ἀνειδικευτοὶ 22,6%, νέοι 6,2%. Ἐκ τῆς κατανομῆς αὐτῆς δεκνύεται ὅτι οἱ εἰδικευμένοι ἐργάται ὑπερέχουν ἔναντι τῶν ἡμειδικευμένων κατὰ 39%, ἔναντι τῶν ἀνειδικευτῶν κατὰ 83,2%. Ἡ ὑψηλότερα τιμὴ συγκεντρώσεως τῶν ἄρρένων εἰδικευμένων ἐργατῶν ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν κλάδον ἐκτυπώσεων - ἐκδόσεων (52%), τῶν ἡμειδικευμένων εἰς τὸν κλάδον καπνοῦ (43,3%) καὶ τῶν ἀνειδικευτῶν εἰς τὸν κλάδον ποτῶν (37,2%). Τέλος, ἡ αὐτὴ τιμὴ συγκεντρώσεως διὰ τοὺς νέους ἐργάτας ἐπισημαίνεται εἰς τὸν κλάδον ἐπιπλῶν (16,5%). Ἡ χαμηλότερα τιμὴ συγκεντρώσεως τῶν ἄρρένων εἰδικευμένων ἐργατῶν ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν κλάδον ἐπιπλῶν (31%), τῶν ἡμειδικευμένων εἰς τὸν κλάδον μηχανῶν καὶ συσκευῶν ἐκτὸς ἠλεκτρικῶν (25,4%) καὶ τῶν ἀνειδικευτῶν εἰς τὸν κλάδον μεταφορικῶν μέσων (11,4%).

Ὑψηλὴν συμμετοχὴν ἄρρένων εἰδικευμένων ἐργατῶν ἐμφανίζουν οἱ κλάδοι ὑφαντικῶν εἰδῶν (51,5%), μεταφορικῶν μέσων (49,6%), δερμάτος (48,7%), πα-

ραγώνων πετρελαίου και άνθρακος (47,5%), βασικών μεταλλουργικών (44,1%), μηχανών και συσκευών εκτός ηλεκτρικών (43,7%), χημικών (42,4%). Ή συμμετοχή τών ήμειδικομένων εργατών είναι ύψηλή εις τούς κλάδους δέρματος (39,4%), λοιπών ειδών (38,4%), ειδών ένδυμασίας και ύποδησεως (33,6%), επίπλων (33,4%), ελαστικού-πλαστικών (33,1%). Τέλος, σημαντικήν συμμετοχήν εις άνειδικεύτους άρρενας εργάτας εμφανίζουν οι κλάδοι προϊόντων εκ μη μεταλλικών όρυκτων (34,5%), διατροφής (33,7%), χάρτου (33,2%).

Θήλεις. Ή κατανομή του όλικου πληθους τών θηλέων εργατών κατά κλιμάκια επαγγελματικής ειδικεύσεως μορφοποιεί τό έξής περίγραμμα: άνειδικευτοι 47,3%, ήμειδικομένοι 30,9%, ειδικουμένοι 16,8%, νέα 5,0%. Έκ τής κατανομής αυτής δεικνύεται ότι αι άνειδικευτοι εργάτριαι είναι τριπλάσια τών ειδικουμένων και ύπερέχουν τών ήμειδικομένων κατά 53%, ειδικότερον, εκ τής αντιπαβολής τής σχέσεως του λόγου μεταξύ άρρένων και θηλέων εργατών, κατά κλιμάκια επαγγελματικής ειδικεύσεως, μορφοποιούνται αι έπόμεναι σχέσεις: οι ειδικουμένοι άρρενες ύπερέχουν τών ειδικουμένων θηλέων κατά 2,5 φορές και ύστερον τών μεν ήμειδικομένων κατά 0,6%, τών δε άνειδικετών κατά 52,2%. Καταδεικνύεται, συνεπώς, ότι τό άπασχολούμενον εργατικόν δυναμικόν εις τούς τομείς τής βιομηχανίας-βιοτεχνίας άποτελείται κατά τό πλείστον εκ βοηθητικού προσωπικού.

Πίναξ 14. Κατανομή άρρένων εργατών κατά κλάδους παραγωγής και βαθμίδας ειδικεύσεως, εις ποσοστά τοις εκατόν

Κλάδοι	Ειδικουμένοι	Ήμειδικομένοι	Άνειδικευτοι	Νέοι
2-3 Σύνολον κλάδων	41,4	29,8	22,6	6,2
<i>βιομηχανία:</i>				
20 διατροφής	31,6	32,1	33,7	2,5
21 ποτών	32,0	27,0	38,0	3,0
22 καπνού	40,0	43,0	17,0	—
23 ύφαντικών ειδών	51,5	26,5	19,8	2,2
24 ειδών ένδυμασίας-ύποδησ.	48,1	33,5	11,9	6,5
25 ξύλου και φελλού	32,9	28,0	30,0	9,1
26 επίπλων	31,0	33,4	19,0	16,6
27 χάρτου	33,3	30,0	33,2	3,5
28 εκτυπώσεων-εκδόσεων	52,0	27,0	15,0	6,0
29 δέρματος	48,7	39,4	8,6	3,3
30 ελαστικού-πλαστικών ειδών	38,7	33,3	26,1	1,9
31 χημικών προϊόντων	42,6	27,5	28,0	1,9
32 παραγ. πετρελαίου και άνθρ.	47,5	28,6	23,2	0,7
33 προϊόντων εκ μη μεταλλικών όρυκτων	35,7	26,8	34,5	3,0
34 βασικών μεταλλουργικών προϊόντων	44,1	31,0	24,3	0,6
35 προϊόντων εκ μετάλλου	38,8	28,5	22,0	10,7
36 μηχανών και συσκευών εκτός ηλεκτρικών	43,7	25,4	14,5	16,4
37 ηλεκτρικών ειδών	36,3	29,3	22,6	11,8
38 μεταφορικών μέσων	49,6	29,3	11,4	9,7
39 λοιπών ειδών	37,0	38,4	19,2	5,4

Πίναξ 15. Κατανομή θηλέων εργατών κατά κλάδους παραγωγής και βαθμίδας ειδικεύσεως, εις ποσοστά τοις εκατόν

Κλάδοι	Ειδικουμένοι	Ήμειδικομένοι	Άνειδικευτοι	Νέοι
2-3 Σύνολον κλάδων	16,8	30,9	47,3	5,0
<i>βιομηχανία:</i>				
20 διατροφής	4,1	19,3	71,7	4,9
21 ποτών	—	12,1	85,3	2,6
22 καπνού	5,0	21,5	70,7	2,8
23 ύφαντικών ειδών	31,2	40,0	25,2	3,6
24 ειδών ένδυμασίας και ύποδησεως	20,4	36,6	35,6	7,4
25 ξύλου και φελλού	9,4	21,0	56,8	12,8
26 επίπλων	2,5	30,0	64,7	2,8
27 χάρτου	6,7	20,0	65,0	8,3
28 εκτυπώσεων-εκδόσεων	5,4	22,0	62,2	10,4
29 δέρματος	12,4	35,0	44,4	8,2
30 ελαστικού και πλαστικών ειδών	6,4	23,4	68,2	2,0
31 χημικών προϊόντων	10,0	36,1	51,1	2,8
32 παραγώνων πετρελαίου και άνθρακος	—	—	—	100,0
33 προϊόντων εκ μη μεταλλικών όρυκτων	5,6	26,2	60,8	7,4
34 βασικών μεταλλουργικών προϊόντων	11,8	7,8	77,6	2,8
35 προϊόντων εκ μετάλλου	6,3	26,2	59,5	8,0
36 μηχανών και συσκευών εκτός ηλεκτρικών	5,1	6,0	88,9	—
37 ηλεκτρικών ειδών	13,8	32,7	46,6	6,9
38 μεταφορικών μέσων	14,1	—	85,9	—
39 λοιπών ειδών	3,3	28,8	59,3	8,6

Ή μεγίστη τιμή ειδικουμένων εργατριών αντιστοιχεί εις τόν κλάδον ύφαντικών ειδών (31,2%) και ή έλαχίστη εις τόν κλάδον λοιπών ειδών (3,3%). Ή μεγίστη τιμή τών ήμειδικομένων αντιστοιχεί εις τόν κλάδον ύφαντικών ειδών (40%) και ή έλαχίστη εις τόν κλάδον μηχανών και συσκευών εκτός ηλεκτρικών (6%). Τέλος, ή μεγίστη τιμή τών άνειδικετών αντιστοιχεί εις τόν κλάδον μηχανών και συσκευών εκτός ηλεκτρικών (89%) και ή έλαχίστη εις τόν κλάδον ηλεκτρικών ειδών (46,6%). Άξιον ιδιαιτέρας σημειώσεως είναι ότι ή άνειδικευτος εργασία τών θηλέων δεικνύει ύψηλόν ποσοστόν συμμετοχής εις όλους τούς κλάδους παραγωγής, κυμαινόμενον από 51,1% (κλάδος χημικών προϊόντων) έως 86,3% (κλάδος ποτών) (έξαιρέσει τής μεγίστης και έλαχίστης τιμής). (βλ. πίνακας 14 και 15).

γ. σχέσις οικονομικών προς δημογραφικο-κοινωνικά χαρακτηριστικά

ΑΜΟΙΒΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ. Ός ήδη άνεφέρθη, τό άπόλυτον ύψος τής άμοιβής εργασίας τών εργατών έξαρτάται και εκ του φύλου και τής ηλικίας των. Γενικώς, ή άμοιβή εργασίας τών

ἄρρῆνον ἐργατῶν εἶναι ὑψηλότερα τῆς τῶν θηλέων, παραλλήλως δὲ ἡ τῶν νέων ἐργατῶν εἶναι χαμηλότερα τῆς τῶν ἀνειδικεῦτων. Βάσει τῶν δεδομένων τῆς διεξαχθείσης κατὰ τὸν μῆνα Ὀκτώβριον 1966 ἐρεύνης ἡ μέση ἑβδομαδιαία ἀμοιβὴ τῶν ἄρρῆνων εἰδικευμένων ἐργατῶν εἶναι ὑψηλότερα τῆς ἀντιστοίχου τῶν θηλέων κατὰ 61,2%, τῶν ἡμειδικευμένων κατὰ 65,8% καὶ τῶν ἀνειδικεῦτων κατὰ 45,6%.¹ Τέλος, οἱ νέοι ἐργάται, λόγῳ ἡλικίας, ἔχουν χαμηλότεραν ἀμοιβὴν ἐργασίας ἔναντι τῶν ἀνειδικεῦτων κατὰ 67,9%. (βλ. πίνακα 16).

Πίναξ 16. Ὑψος ἑβδομαδιαίας ἀμοιβῆς ἐργασίας τῶν ἐργατῶν κατὰ φύλον καὶ ἐπαγγελματικὴν εἰδικεῦσιν, εἰς δραχμάς, κατὰ τὸν μῆνα Ὀκτώβριον 1966

Εἰδικεῦσις	Ἄρρῆνον		Ἐπεροχὴ ἄρρῆνων	
	Ἄρρῆνον	Θηλέων		
Εἰδικευμένοι	840	521	319	61,2%
Ἡμειδικευμένοι	632	381	251	65,9%
Ἀνειδικεῦτοι	467	321	146	45,5%
«Νέοι»	231	216	17	6,9%

ΑΜΟΙΒΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ. Πλὴν τῶν δημογραφικῶν χαρακτηριστικῶν, ἐπὶ τοῦ ὕψους τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας ἐπιδρῶν καὶ τὰ κοινωνικὰ χαρακτηριστικά. Μεταξὺ αὐτῶν ἰδιαιτέρων σπουδαιότητα διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ ἀπολύτου ὕψους τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας τῶν ἐργατῶν ἔχει ἡ ἐπαγγελματικὴ εἰδικεῦσις τῶν. Αἱ ἐπιδράσεις τῶν κοινωνικῶν χαρακτηριστικῶν ἐπὶ τοῦ ὕψους τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας ἐξετάζονται κατωτέρω.

Σχέσις λόγου ἀμοιβῆς ἐργασίας καὶ ἐπαγγελματικῆς εἰδικεῦσεως. Ἡ καθ' ὕψους διαφορὰ τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας τῶν ἐργατῶν, κατὰ κλιμάκια ἐπαγγελματικῆς εἰδικεῦσεως, ἐκφράζει τὸν βαθμὸν τάξεως τῆς τεχνικῆς ἐπιμορφώσεως ἐκάστης κατηγορίας ἐργατῶν. Ἐκ τῆς συγκρίσεως τοῦ ὕψους τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας (ἑβδομαδιαία ἀποδοχὰ) καὶ τοῦ κλιμακίου ἐπαγγελματικῆς εἰδικεῦσεως, βάσει τῶν δεδομένων τῆς ἐρεύνης τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου 1966, προκύπτουν αἱ ἑξῆς διαπιστώσεις:

(α) Ἡ σχέσις τοῦ λόγου μεταξὺ τοῦ μέσου ὕψους ἑβδομαδιαίας ἀμοιβῆς ἐργασίας τῶν ἐργατῶν (ἄρρῆνων καὶ θηλέων) τῆς κατηγορίας τῶν εἰδικευμένων πρὸς τὴν τῶν ἡμειδικευμένων μορφοῦται εἰς 1,50 : 1, πρὸς δὲ τὴν τῶν ἀνειδικεῦτων εἰς 2,18 : 1. Ἡ αὐτὴ σχέσις μεταξὺ ἡμειδικευμένων καὶ ἀνειδικεῦτων εἶναι 1,45 : 1. Αἱ σχέσεις αὗται τοῦ λόγου δεικνύουν ὅτι ἡ ἀμοιβὴ τῶν εἰδικευμένων ἐργατῶν εἶναι ὑψηλότερα ὡς πρὸς μὲν τῶν ἡμειδικευμένων κατὰ 50%, ὡς πρὸς

1. Βλέπε Σ. Χατζόγλου, Ἡ ἐξέλιξις τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας τῶν μισθοτῶν εἰς τὴν βιομηχανίαν-βιοτεχνίαν κατὰ τὰ ἔτη 1965-1967. Τὸ «χάσμα» τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας μεταξὺ τῶν φύλων, Ἀθῆναι 1969.

δὲ τῶν ἀνειδικεῦτων κατὰ 118%. Τέλος, ἡ ἀμοιβὴ ἐργασίας τῶν ἡμειδικευμένων ὑπερέχει τῆς ἀντιστοίχου τῶν ἀνειδικεῦτων κατὰ 45%.

(β) Κατὰ φύλον, ἡ ἀμοιβὴ ἐργασίας τῶν εἰδικευμένων ἄρρῆνων ἐργατῶν πρὸς τὴν τῶν ἡμειδικευμένων μορφοποιεῖ σχέσιν λόγου 1,33 : 1, ἐνθ' πρὸς τὴν τῶν ἀνειδικεῦτων 1,80 : 1. Ὡσαύτως, ἡ σχέσις τοῦ λόγου τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας μεταξὺ ἡμειδικευμένων πρὸς ἀνειδικεῦτους εἶναι 1,35 : 1. Εἰς τὰς θήλεις, ἡ σχέσις τοῦ λόγου τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας, μεταξὺ εἰδικευμένων καὶ ἡμειδικευμένων, ἀνέρχεται εἰς 1,37 : 1, μεταξὺ δὲ τῶν εἰδικευμένων καὶ τῶν ἀνειδικεῦτων εἰς 1,62 : 1. Τέλος, ἡ σχέσις τοῦ λόγου τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας μεταξὺ ἡμειδικευμένων καὶ ἀνειδικεῦτων ἐργατριῶν μορφοῦται εἰς 1,19 : 1.

(γ) Ἐκ τῶν ὡς ἄνω σχέσεων τῶν λόγων τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας κατὰ φύλον δεικνύεται ὅτι τὸ ἄνοιγμα μεταξὺ εἰδικευμένων καὶ ἡμειδικευμένων εἶναι σχετικῶς ὑψηλόν, ἐνθ' εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν εἰδικευμένων καὶ ἀνειδικεῦτων εἶναι λίαν ὑψηλόν. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι ἡ ἀπόστασις τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας μεταξὺ εἰδικευμένων καὶ ἀνειδικεῦτων ἄρρῆνων εἶναι σαφῶς μεγαλύτερα ἔναντι τῆς ἀντιστοίχου τῶν αὐτῶν κλιμακίων ἐπαγγελματικῆς εἰδικεῦσεως τῶν θηλέων. Ἡ τοιαύτη ἀπόστασις δικαιολογεῖται ἐκ τοῦ ὅτι οἱ ἄρρῆνες εἰδικευμένοι ἐργάται ἔχουν ὑψηλότεραν τεχνικὴν ἐπιμορφώσιν ἔναντι τῶν ἐργατριῶν τῆς αὐτῆς κατηγορίας.

Πίναξ 17. Μέσον ὕψος ἑβδομαδιαίων ἀποδοχῶν τῶν ἐργατῶν, κατὰ κλιμάκια εἰδικεῦσεως καὶ φύλον, εἰς δραχμάς

Ἐπαγγελματικὴ εἰδικεῦσις	Μέσον ὕψος ἑβδομαδιαίας ἀμοιβῆς ἐργασίας		
	Σύνολον	Ἄρρῆνον	Θηλέων
Εἰδικευμένοι	807	840	521
Ἡμειδικευμένοι	538	632	381
Ἀνειδικεῦτοι	371	467	321

Σχέσις ἀμοιβῆς ἐργασίας, ἐπαγγελματικῆς εἰδικεῦσεως καὶ οἰκογενειακῆς καταστάσεως. Τὸ σχῆμα τῆς οἰκογενειακῆς καταστάσεως τῶν ἐργατῶν (ἄρρῆνων καὶ θηλέων) ἐπιδρᾷ, ὡσαύτως, ἐπὶ τοῦ ὕψους τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας τῶν. Οἱ ἔγγαμοι ἀπολαμβάνουν ὑψηλότερα ἀμοιβῆς ἔναντι τῶν ἀγάμων, λόγῳ παροχῆς εἰδικῶν ἐπιδομάτων. Οὗτω, αἱ μέσαι ἑβδομαδιαῖαι ἀποδοχαὶ τῶν ἐγγάμων εἰδικευμένων ἐργατῶν εἶναι ὑ-

Πίναξ 18. Μέσον ὕψος ἑβδομαδιαίας ἀμοιβῆς ἐργασίας ἐργατῶν, κατὰ οἰκογενειακὴν κατάστασιν καὶ ἐπαγγελματικὴν εἰδικεῦσιν, εἰς δραχμάς

Ἐπαγγελματικὴ εἰδικεῦσις	Ἐγγαμοὶ			Ἄγαμοὶ		
	Ἐγγαμοὶ	Ἄγαμοὶ	Ἐπεροχὴ ἐγγάμων	Ἐγγαμοὶ	Ἄγαμοὶ	Ἐπεροχὴ ἐγγάμων
Εἰδικευμένοι	842	688	154	22,4%		
Ἡμειδικευμένοι	558	503	55	10,9%		
Ἀνειδικεῦτοι	386	359	27	7,5%		

ψηλότερα τών αντίστοιχών τών άγάμων κατά 22,4%, αϊ τών ήμειδικευμένων εργατών έναντι τών άγάμων κατά 10,9% και τών άνειδικεύτων κατά 7,6%. Κατά φύλον, ή ύπεροχή είναι αισθητή εις τήν περίπτωσιν τών άρρένων και σχεδόν άνεπαίσθητος εις τās θήλειαι. (πίναξ 18).

δ. άμοιβή εργασίας εργατών

ΟΛΙΚΑΙ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑΙ ΑΠΟΔΟΧΑΙ. Αϊ όλικαι έβδομαδιαϊαι άποδοχοι τών εργατών συνιστούν γραμμικās συναρτήσεις του άριθμου τών άπασχολουμένων προσώπων και του ύψους τής άμοιβής εργασίας τον, αϊ όποϊαι σχετίζονται λίαν ισχυρώς. Αϊ όλικαι, συνεπώς, άποδοχοι τών εργατών μορφοποιούν κατά κλάδους παραγωγής διάφορα ύψη, ή δέ διαφορά αυτών όφειλεται, κατά κύριον λόγον, εις τού διάφορον ύψος του άριθμου τών άπασχολουμένων εργατών εις έκαστον κλάδον τής παραγωγής. Έκ τής έπόψεως αυτής, οϊ κλάδοι τής βιομηχανίας-βιοτεχνίας σχηματιζομεν ίδιαν κλίμακα ίεραρχήσεως, ή όποια εμφαίνει τού ύψους άπασχολήσεως έκάστου κλάδου οικονομικής δραστηριότητος.¹

Αϊ κατά κεφαλήν, αντίθετως, άμοιβαι τών εργατών αποτελούν μεγέθη εκφράζοντα τήν μισθολογικήν συγκρότησιν έκάστου τών κλάδων τής παραγωγής. Τά ύψη τών μεγεθών αυτών συνθέτουں έτέραν κλίμακα ίεραρχήσεως του ύψους τών άμοιβών εργασίας τών εργατών κατά κλάδους παραγωγής τής βιομηχανίας-βιοτεχνίας. Η τοιαύτη κλίμαξ δεικνύει τήν καταβαλλομένην υπό έκάστου κλάδου άμοιβήν κατά έργάτην. Ούτω, διακρίνονται οϊ κλάδοι τής βιομηχανίας-βιοτεχνίας κατά σειράν τάξεως, εξ έπόψεως ύψους καταβαλλομένων άμοιβών. Η μορφοποιουμένη κλίμαξ ίεραρχήσεως έχει καθολικόν χαρακτήρα διά τās πάσης εισοδηματικής τάξεως χώρας.² Τά μεγέθη του ύψους τών άμοιβών κατά κεφαλήν έργάτων είναι δεκτικά συγκρίσεων τόσον διακλαδικώς όσον και έν σχέσει πρός χαρακτηριστικά τινα, τά όποια επηρεάζουں τού ύψους τής τοιαύτης άμοιβής εργασίας τών εργατών. Τοιαύτα χαρακτηριστικά είναι, κατ' άρχην, αϊ ειδικεύσεις και ο κλάδος ειδικεύσεως. Έπί τούτων ακολουθεί ιδιαίτερα άνάλυσις.

ΜΕΣΟΙ ΟΡΟΙ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΩΝ ΑΠΟΔΟΧΩΝ. *Ειδικευμένοι εργατάι.* Η ύψηλότερα τιμή μέσων εβδομαδιαίων άμοιβών τών ειδικευμένων εργατών καταβλήθη υπό του κλάδου εκτυπώσεων-έκδόσεων και ή χαμηλότερα

1. Βλέπε Σ. Χατζόγλου, *Η διάθροσις τής άμοιβής εργασίας τών μισθωτών εις τήν βιομηχανίαν-βιοτεχνίαν κατά τά έτη 1965-1967*, κλίμαξ ίεραρχήσεως τών κλάδων παραγωγής εξ έπόψεως όλικών άποδοχών, σελ. 40, Αθήνα 1969.

2. Βλέπε Σ. Χατζόγλου, *Η διάθροσις τής άμοιβής εργασίας τών μισθωτών εις τήν βιομηχανίαν-βιοτεχνίαν*, κλίμαξ ίεραρχήσεως τής μισθολογικής συγκροτήσεως τών κλάδων παραγωγής, σελ. 27, Αθήνα 1969.

υπό του κλάδου ειδών ένδυμασίας-υποδήσεως. Η σχέσις του λόγου τών άμοιβών κατ' έργάτην, διά τούς δύο αυτούς κλάδους, μορφοϋται εις 2,2 : 1. Άναλυτικότερον, ή κλίμαξ ίεραρχήσεως τών κλάδων βιομηχανίας-βιοτεχνίας, εξ έπόψεως ύψους σειράς καταβαλλομένων άμοιβών, παρουσιάζει τού άκόλουθον σχήμα:

(α) Κλάδοι με τās ύψηλότερας άμοιβάς. Ύψηλότεραι: εκτυπώσεων-έκδόσεων, λοιπών βιομηχανιών, βασιικών μεταλλουργικών. Έξ ίσου ύψηλαϊ: παραγώγων πετρελαίου-άνθρακος, ποτών, χημικών προϊόντων, μεταφορικών μέσων, μηχανών και συσκευών εκτός ηλεκτρικών. Όλιγώτερον ύψηλαϊ: προϊόντων εκ μη μεταλλικών όρυκτών, ελαστικού-πλαστικών, βιομηχανίας διατροφής.

(β) Κλάδοι με τās χαμηλότερας άμοιβάς. Χαμηλότεραι: ειδών ένδυμασίας και υποδήσεως, ύφαντικών ειδών. Έξ ίσου χαμηλαϊ: επίπλων, ξύλου και φελλου, δέρματος. Όλιγώτερον χαμηλαϊ: καπνού, προϊόντων εκ μετάλλου, ηλεκτρικών ειδών, χάρτου.

Ημειδικευμένοι-άνειδικευτοι. Η ύψηλότερα τιμή τών μέσων εβδομαδιαίων άμοιβών τών ήμειδικευμένων και άνειδικεύτων καταβλήθη υπό του κλάδου βασιικών μεταλλουργικών προϊόντων και ή χαμηλότερα υπό του κλάδου ειδών ένδυμασίας και υποδήσεως. Ούτω, ή σχέσις του λόγου μεταξύ μεγίστης και ελαχίστης τιμής άμοιβής εργασίας μορφοϋται εις 2 : 1 διά τούς ήμειδικευμένους και εις 1,9 : 1 διά τούς άνειδικεύτους.

Άξίον σημειώσεως είναι ότι ή σειρά τάξεως τής άμοιβής εργασίας κατά κλάδους παραγωγής μεταβάλλεται τόσον εις τήν κατηγορίαν τών ειδικευμένων και ήμειδικευμένων όσον και εις εκείνην μεταξύ ήμειδικευμένων και άνειδικεύτων. Χαρακτηριστικώς αναφέρεται ότι ο κλάδος με τήν μεγίστην τιμήν άμοιβής εργασίας διά τούς ειδικευμένους εργάτας υποβιβάζεται εις τήν έκτην θέσιν εις τήν κατηγορίαν τών ήμειδικευμένων και εις τήν ένάτην εις τήν κατηγορίαν τών άνειδικεύτων. Αϊ μεταβολαι αυται είναι σύνδρομα αποτελέσματα τής ειδικής σπουδαιότητος τήν όποϊαν αϊ έν λόγω κατηγορίαι επαγγελματικής ειδικεύσεως έχουں κατά κλάδον τής οικονομικής δραστηριότητος.

ΣΧΕΣΙΣ ΩΡΟΜΙΣΘΙΟΥ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ. Τό μέσον όρομισθιον τών εργατών και ο μέσος όρος τών άμειβομένων ώρών εργασίας αποτελούν παράγωγα μεγέθη όμοταγή πρός τά σχετικά πρωτογενή τοιαυτα. Τά μεγέθη αυτά εμφανίζουν κυμάνσεις, κατά περίπτωσιν, εκ τής επιδράσεως ειδικών χαρακτηριστικών, έγγενών εις τήν άτομικότητα τών εργατών.

Μέσον όρομισθιον τών εργατών. Η μεγίστη τιμή του όρομισθιου τών ειδικευμένων εργατών άντιστοιχεί εις τόν κλάδον εκτυπώσεων-έκδόσεων, τών δέ ήμειδικευμένων και άνειδικεύτων εις τόν κλάδον βασι-

κῶν μεταλλουργικῶν προϊόντων. Ἡ ἐλαχίστη τιμὴ τοῦ ὄρομισθίου διὰ μὲν τοὺς εἰδικευμένους καὶ ἡμειδικευμένους ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν κλάδον ὑφαντικῶν εἰδῶν, διὰ δὲ τοὺς ἀνειδικετούς εἰς τὸν κλάδον εἰδῶν ἐνδύμασις καὶ ὑποδήσεως. Αἱ διαφοραὶ μεταξύ μεγίστων καὶ ἐλαχίστων ὄρομισθίων, κατὰ σειρὰν τάξεως ἐπαγγελματικῆς εἰδικεύσεως, εἶναι: 126, 60 καὶ 76 εἰς ποσοστὰ τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τοῦ ἐλαχίστου ἑκάστης κατηγορίας εἰδικεύσεως. (πίνεξ 19).

Πίναξ 19. Μέγιστον καὶ ἐλάχιστον ὕψος τοῦ ὄρομισθίου κατὰ κλάδους βιομηχανίας-βιοτεχνίας καὶ ἐπαγγελματικῆς εἰδικεύσεως, εἰς δραχμὰς

Κλάδοι	Εἰδικεύσεις	Μέγιστον ὕψος	Ἐλάχιστον ὕψος
<i>μὲ ὑψηλότερον ὄρομισθίον</i>			
ἐκτυπώσεων-ἐκδόσεων	εἰδικευμένοι	27	
βασικῶν μεταλλουργικῶν	ἡμειδικευμένοι	16	
βασικῶν μεταλλουργικῶν	ἀνειδικετοὶ	14	
<i>μὲ χαμηλότερον ὄρομισθίον</i>			
ὑφαντικῶν εἰδῶν	εἰδικευμένοι	12	
ὑφαντικῶν εἰδῶν	ἡμειδικευμένοι	10	
εἰδῶν ἐνδύμασ.-υποδήσεως	ἀνειδικετοὶ	8	

Μέσος ἀριθμὸς ἑβδομαδιαίων ὥρων ἐργασίας τῶν ἐργατῶν. Ἡ μεγίστη τιμὴ ὥρων ἐργασίας τῶν ἐργατῶν ἑβδομαδιαίως ἀντιστοιχεῖ διὰ μὲν τοὺς εἰδικευμένους ἐργάτας εἰς τὸν κλάδον ποτῶν, διὰ δὲ τοὺς ἡμειδικευμένους καὶ ἀνειδικετούς εἰς τοὺς κλάδους βασικῶν μεταλλουργικῶν προϊόντων καὶ παραγῶν πετρελαίου καὶ ἄνθρακος, ἀντιστοίχως. Ἀντιθέτως, ἡ ἐλαχίστη τιμὴ, διὰ τοὺς εἰδικευμένους ἀντιστοιχεῖ εἰς τοὺς κλάδους ἐπίπλων, δερμάτων, διὰ τοὺς ἡμειδικευμένους εἰς τὸν κλάδον ἐπίπλων καὶ διὰ τοὺς ἀνειδικετούς εἰς τὸν κλάδον διατροφῆς. Αἱ διαφοραὶ μεταξύ μεγίστου καὶ ἐλαχίστου ἀριθμοῦ ὥρων ἐργασίας τῶν ἐργατῶν, κατὰ σειρὰν τάξεως ἐπαγγελματικῆς εἰδικεύσεως, μορφοποιοῦνται ὡς ἀκολουθῶς: 25,16 καὶ 23,7 τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τοῦ ἐλαχίστου. (πίνεξ 20).

Πίναξ 20. Μέγιστον καὶ ἐλάχιστον ὕψος ὥρων ἑβδομαδιαίας ἐργασίας τῶν ἐργατῶν, κατὰ κλάδους βιομηχανίας-βιοτεχνίας καὶ ἐπαγγελματικῆς εἰδικεύσεως

Κλάδοι	Εἰδικεύσεις	Μέγιστον ὕψος	Ἐλάχιστον ὕψος
<i>μὲ ὑψηλότερας ὥρας ἐργασίας</i>			
ποτῶν	εἰδικευμένοι	55	
βασικῶν μεταλλουργικῶν	ἡμειδικευμένοι	51	
παραγῶν πετρελαίου καὶ ἄνθρακος	ἀνειδικετοὶ	47	
<i>μὲ χαμηλότερας ὥρας ἐργασίας</i>			
ἐπίπλων-δερμάτων	εἰδικευμένοι	44	
ἐπίπλων	ἡμειδικευμένοι	39	
διατροφῆς	ἀνειδικετοὶ	43	

Τὸ εἰσοδήμα τῶν ἐργατῶν. Ἐκ τοῦ γινόμενου τῶν μεγεθῶν «μέσου ὄρομισθίου» καὶ «μέσου ὄρου ὥρων ἑβδομαδιαίας ἀπασχολήσεως» τῶν ἐργατῶν μορφοῦται συνοπτικὴ εἰκὼν τῆς κατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος αὐτῶν, ἐκ τῆς ὁποίας καταδεικνύεται ἡ ἰδιαίτερα εὐνοϊκὴ θέσις τῆς τάξεως τῶν εἰδικευμένων ἐργατῶν ἔναντι τῶν λοιπῶν ἐπαγγελματικῶν εἰδικεύσεων. Τοῦτο συμβαίνει, διότι οἱ εἰδικευμένοι ἐργάται πλὴν τῆς ὑψηλοτέρας ὀριαίας ἀμοιβῆς ἐργασίας ἔχουν καὶ περισσοτέρας ὥρας ἀπασχολήσεως ἔναντι τῶν λοιπῶν κατηγοριῶν. Χαρακτηριστικῶς ἀναφέρεται ὅτι οἱ εἰδικευμένοι ἐργάται ὑπερέχουν εἰς ὥρας ἀπασχολήσεως ἐργασίας ὡς πρὸς μὲν τοὺς ἡμειδικευμένους κατὰ 5,6%, ὡς πρὸς δὲ τοὺς ἀνειδικετούς κατὰ 15,8%. Παραπλησία κατὰστάσις μορφοῦται καὶ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἡμειδικευμένων ἐργατῶν, ἔναντι τῶν ἀνειδικετῶν, ἔνθα διαπιστοῦται ὑπεροχὴ εἰς ὥρας ἀπασχολήσεως ἐργασίας κατὰ 9,7%.

Ἐκτὸς τοῦ παράγοντος τῆς ἐπαγγελματικῆς εἰδικεύσεως τῶν ἐργατῶν, τὸ εἰσοδήμα τῶν ἐπιπρεζῶν καὶ οἱ παράγοντες: φθλόν, οἰκογενειακὴ κατάστασις καὶ ἀρχαιότης εἰς τὴν ἐπιχείρησιν, καίτοι ἡ ἐπίδρασις τῶν δύο τελευταίων ἔχει συμπληρωματικὸν χαρακτήρα, ὡς ἀπεδείχθη εἰς προηγούμενον σημεῖον τοῦ παρόντος ἄρθρου.

Ὅτι, κύριος παράγων μορφοποιήσεως τοῦ ὕψους ἀμοιβῆς ἐργασίας τῶν ἐργατῶν παραμένει ἡ ἐπαγγελματικὴ εἰδικεύσις. Τὸ ὕψος ὅμως τοῦτο διαβαθμίζεται ἀναλόγως πρὸς τὴν τεχνολογικὴν δομὴν τῶν κλάδων παραγωγῆς. Ὅστω, οἱ εἰδικευμένοι ἐργάται τῆς λεγομένης «βαρεῖας βιομηχανίας»¹ λαμβάνουν ὑψηλοτέραν ἀμοιβὴν ἔναντι ἐκείνων τῆς «ελαφρᾶς βιομηχανίας».² Ἐξαιρέσειν ἀποτελοῦν οἱ κλάδοι ἐκτυπώσεων-ἐκδόσεων καὶ λοιπῶν εἰδῶν, ἔνθα δι' εἰδικεύσεως εἰς τὸν πρῶτον κλάδον καὶ διὰ τὴν ἀπαιτουμένην ἄκραν εἰδικεύσειν εἰς ἐνίους ὑποκλάδους τοῦ κλάδου λοιπῶν εἰδῶν διαμορφοῦνται ὑψηλαὶ ἀμοιβαί, ὑπερέχουσαι ἐκείνων τῶν ὑπολοίπων κλάδων παραγωγῆς τῆς ἐλαφρᾶς βιομηχανίας.

ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΝΤΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ. Ἐπιχρόνιστος εἰς τὴν ἐπιχείρησιν. Ἡ ἀρχαιότης εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ἐκλιμακώθη εἰς τέσσαρας χρονικὰς περιόδους: 0-4 ἔτη, 5-10 ἔτη, 11-20 ἔτη, 21 ἔτη καὶ ἀνω. Ἡ κλιμάκωσις αὕτη δεικνύει ὅτι οἱ ἐργάται μὲ ὑπερσειν 21 ἔτη καὶ ἀνω ὑπερέ-

1. Ὡς κλάδοι τῆς βαρεῖας βιομηχανίας χαρακτηρίζονται οἱ ἐξῆς: βασικῶν μεταλλουργικῶν, μεταφορικῶν μέσων, προϊόντων ἐκ μετάλλου, παραγῶν πετρελαίου καὶ ἄνθρακος, χημικῶν προϊόντων, ηλεκτρικῶν εἰδῶν, χάρτου, μηχανῶν καὶ συσκευῶν ἐκτὸς ηλεκτρικῶν, προϊόντων ἐκ μὴ μεταλλικῶν ὀρυκτῶν.

2. Ὡς κλάδοι τῆς ἐλαφρᾶς βιομηχανίας χαρακτηρίζονται οἱ ἐξῆς: εἰδῶν διατροφῆς, ποτῶν, κοπνῶν, ὑφαντικῶν εἰδῶν, εἰδῶν ἐνδύμασ.-υποδήσεως, ξύλου καὶ φελλοῦ, ἐπίπλων, ἐκτυπώσεων-ἐκδόσεων, δερμάτων, ἐλαστικῶν-πλαστικῶν, λοιπῶν εἰδῶν.

χουν εις άποδοχάς έναντι τών έργατών με ύπηρεσίαν 0-4 έτη κατά 85,6% και έναντι εκείνων με 11-20 έτη κατά 16,6%. Οί έργαται με ύπηρεσίαν 11-20 έτη ύπερέχουν εις άποδοχάς έναντι εκείνων με 5-10 έτη κατά 16%. Τέλος, αισθητή διαφορά άποδοχών διαπιστοϋται εις τούς έργατας με ύπηρεσίαν 5-10 έτη έναντι εκείνων με 0-4 έτη (ύπεροχή κατά 37,3%). Αί διαφοραι τών άποδοχών αναλόγως πρòς την άρχαιότητα δεικνύουν οτι ή σχέσις έργοδοσίας και έργασίας καθίσταται διαχρονικώς άποδοτικότερα δι' άμφοτερα τά μέρη. Την άποδοσιν αυτήν επηρεάζει ή ύψηλοτέρα άμοιβή τών έργατών, κατά κλιμάκια άρχαιότητος εις την επιχείρησιν. Η διαπίστωσις αυτή είναι εξαιρετικώς σημασίας, διότι άντανακλῆ φαινόμενον κοινωνικής ύψης, σχετιζόμενον με την κοινωνικοοικονομικήν ανάπτυξιν. (πίναξ 21).

Πίναξ 21. Διαφορά άποδοχών τών έργατών αναλόγως τής άρχαιότητός των

Άρχαιότης	Έβδομαδιαία άποδοχά	Διαφορά
0-4 έτη	485	—
5-10 έτη	666	37,3%
11-20 έτη	772	16,0%
21 έτη και άνω	900	16,6%

Οικογενειακή κατάσταση. Η οικογενειακή κατάσταση του έργατου επιδρά επί του σχηματισμού του έργατικού εισοδήματος. Η επίδρασις αυτή είναι σημαντική διά τούς άρρενας και άνεπαισθητους διά τās θήλεις. Τò εισόδημα τών εγγάμων (άρρένων και θηλέων) είναι ύψηλότερον άπο δ,τι τών άγάμων (κατά 46,6%) και τών εν χηρεία και διαζευξεί (κατά 50,6%). Επίσης, ύπεροχην εμφανίζει τò εισόδημα τών άγάμων (άρρένων και θηλέων) έναντι τών χήρων και διεζευγμένων (κατά 2,3%). Κατά φύλον, οί έγγαμοί άρρενες έργαται υπερέχουν εις άποδοχάς τών άγάμων κατά 46,6% και τών εν χηρεία και διαζευξεί κατά 50,6%. Αί έγγαμοί θήλεις υπερέχουν τών άγάμων κατά 0,8%, ύστερον δέ τών χήρων και διεζευγμένων κατά 2,6%. (πίναξ 22).

Πίναξ 22. Άμοιβαι τών έργατών αναλόγως τής οικογενειακής αυτών καταστάσεως, εις οραχμάς (1966)

Οικογενειακή κατάσταση	Έβδομαδιαία άποδοχά	
Άγαμοι (άμφοτερα τά φύλα)	451	
άρρενες		524
θήλεις		378
Έγγαμοι (άμφοτερα τά φύλα)	661	
άρρενες		755
θήλεις		381
Χήροι και διεζευγμένοι (άμφοτερα τά φύλα)	439	
άρρενες		678
θήλεις		388

Ε. Τελικαί διαπιστώσεις και πορίσματα

Έκ τών προηγουμένων περιγραφών και αναλύσεων προκύπτουν ώρισμένοι διαπιστώσεις: διατυπώνται δέ πορίσματα διά την επιδρασιν τών δημογραφικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών εις τόν σχηματισμόν του ύψους άμοιβής έργασίας τών έργατών.

ΤΕΛΙΚΑΙ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

Δημογραφικά χαρακτηριστικά

(α) Η συμμετοχή εις τò άπασχολούμενον εν τή βιομηχανία-βιοτεχνία έργατικών δυναμικόν του μόν άρρενος πληθυσμού άνέρχεται εις 62%, τού δέ θήλεος εις 38%. Η συμμετοχή τών θηλέων εμφανίζει αύξουσαν τάσιν διαχρονικώς. Πράγματι, εκ τής συγκρίσεως τών άπογραφικών δεδομένων τών έτων 1961 (Μαρτίου 19) και 1951 (Απριλίου 7) προκύπτει αύξησις του έργατικού δυναμικού τών θηλέων κατά 55% έναντι τών άρρένων. Η ύψηλοτέρα αύξησις τών θηλέων όφείλεται, μεταξυ άλλων, και εις την ύπεροχην του θήλεος πληθυσμού, συνολικώς μόν κατά 5%, εις δέ την Περιφέρειαν Πρωτεύουσας κατά 8%.

(β) Η συμμετοχή του θήλεος έργατικού δυναμικού ηδξήθη αισθητώς εις τόν μη γεωργικόν τομέα τής παραγωγής. Η πλέον ουσιάδη αύξησις έπραγματοποιήθη εις τούς κλάδους πωλητών και ύπαλλήλων γραφείου, τεχνικών και συναφών επαγγελμάτων, ως και τόν κλάδον λοιπών υπηρεσιών.

(γ) Κατά κλάδους παραγωγής, τò άρρεν έργατικόν δυναμικόν υπερέχει εις όλους τούς κλάδους πλην τών ύφαντικών ειδών, ειδών ένδυμασίας-υποδήσεως, καπνού, ένθα ή συμμετοχή τών θηλέων είναι ύψηλοτέρα. Η μεγίστη τιμή συμμετοχής τών άρρένων άντιστοιχεί εις τόν κλάδον μεταφορικών μέσων (99%) και ή τών θηλέων εις τόν κλάδον ύφαντουργικών ειδών (70%).

(δ) Αί επικρατέστερα ηλικίαί τóσον τών άρρένων όσον και τών θηλέων εις τò έργατικόν δυναμικόν άντιστοιχοϋν εις την ομάδα τών 25-44 έτων (άρρενες 52%, θήλεις 45%). Άναλυτικότερον, αί θήλεις εμφανίζουν ύψηλότερα ποσοστά εις τās ομάδας ηλικιών 10-18 έτων και 19-24 έτων, ένθ' οί άρρενες εις τās ομάδας ηλικιών 24-44 έτων και 45 έτων και άνω.

Κοινωνικά χαρακτηριστικά

(α) Οί έγγαμοί έργαται υπερέχουν τών άγάμων εις τò σύνολον τής κατανομής δι' άμφοτερα τά φύλα (άγαμοί 45,8%, έγγαμοί 51,8%). Κατά φύλον, οί μόν έγγαμοί άρρενες άποτελοϋν τò 62,4% του όλικού των πληθυσμού, αί δέ θήλεις τò 34,3%.

(β) Αί έν χηρεία θήλεις έργατριας υπερέχουν αισθητώς τών άντιστοιχών άρρένων έργατών. Η ύπεροχή αυτή, προφανώς, όφείλεται εις την διαφοράν ηλικίας συνάφους γάμου μεταξυ τών φύλων. Αί θήλεις

νυμφεύονται εις ηλικίαν μικροτέραν τῶν ἄρρένων. Συγκεκριμένως, ὑπελογίσθη ὅτι εις τὸ σύνολον τοῦ πληθυσμοῦ αἱ θήλειες νυμφεύονται κατὰ 4,1 ἔτη νεώτεροι τῶν ἄρρένων. Ἡ διαφορά αὕτη τῆς ηλικίας τῶν θηλέων ἔναντι τῶν ἄρρένων εις τὰς ἀστικάς περιοχὰς ἀνέρχεται εις 5,6 ἔτη.

(γ) Ἐξ ἐπόψεως προστασίας μελῶν τῶν νοικοκυριῶν, ἡ μεγίστη τιμὴ ἀντιστοιχεῖ εις νοικοκυριά με δύο μέλη καὶ ἡ ἐλαχίστη εις νοικοκυριά με τέσσαρα μέλη. Ἄξιον ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ὅτι τὰ νοικοκυριά ἄνευ προστατευμένων μελῶν ἀποτελοῦν τὸ 58% τοῦ συνόλου τούτων: τὸ ὑψηλὸν αὐτὸ ποσοστὸν δεικνύει τὴν σημειωθείσαν κάμψιν τῆς μέσης συνθέσεως τῶν νοικοκυριῶν. Πράγματι, ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν ἀπογραφικῶν δεδομένων πληθυσμοῦ τοῦ ἔτους 1961 (Μαρτίου 19) καὶ τοῦ 1951 (Ἀπριλίου 7) προκύπτει μείωσις τῆς ὡς ἄνω συνθέσεως κατὰ 5,2% εἰς τὴν Περιφέρειαν Προτευούσης καὶ κατὰ 4,9% εἰς τὰς λοιπὰς ἀστικάς περιοχὰς. Τέλος, ἡ μείωσις τῆς μέσης συνθέσεως οἰκογενείας εἶναι ὑψηλότερα εἰς τὰς ἡμιστικάς καὶ τὰς ἀγροτικάς περιοχὰς (5,7%).

(δ) Ἐξ ἐπόψεως ἐπαγγελματικῆς εἰδικεσεως, προηγεῖται τὸ ἄρρεν φύλον καὶ ἔπειτα τὸ θῆλυ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν εἰδικευμένων. Οὕτω, ἐνθὺ οἱ ἄρρενες μετέχουν κατὰ 41,4% ἐντὸς τοῦ ὄλικου πληθυσμοῦ αὐτῶν, αἱ θήλειες μετέχουν κατὰ 16,8%. Συνεπῶς, ἡ σχέσις τοῦ λόγου μεταξὺ εἰδικευμένων ἄρρένων πρὸς θήλειες εἶναι 2,5 : 1. Χαρακτηριστικῶς σημειοῦται ὅτι ἡ μεγίστη τιμὴ τῶν εἰδικευμένων θηλέων ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν κλάδον ὑφαντικῶν εἰδῶν (31,4%) καὶ ἡ ἀμέσως χαμηλότερα εἰς τὸν κλάδον εἰδῶν ἐνδυμασίας-ὑποδήσεως (20,4%). Ἡ συμμετοχὴ εἰδικευμένων θηλέων εἰς τοὺς λοιποὺς κλάδους παραγωγῆς κυμαίνεται ἀπὸ 14,1% (κλάδος μεταφορικῶν μέσων) ἕως 2,6% (κλάδος ἐπίπλων).

(ε) Ἡ μεγίστη τιμὴ τῶν εἰδικευμένων ἄρρένων ἐργατῶν ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν κλάδον μεταφορικῶν μέσων (49,3%), τῶν ἡμειδικευμένων εἰς τὸν κλάδον δερματοσ (38,4%) καὶ τῶν ἀνειδικευτῶν εἰς τὸν κλάδον διατροφῆς (51,8%). Ἀντιθέτως, ἡ ἐλαχίστη τιμὴ συμμετοχῆς ἀντιστοιχεῖ: τῶν εἰδικευμένων ἄρρένων εἰς τὸν κλάδον διατροφῆς (18,6%), τῶν ἡμειδικευμένων εἰς τὸν κλάδον ποτῶν (23,8%) καὶ τῶν ἀνειδικευτῶν εἰς τὸν κλάδον μεταφορικῶν μέσων (12%).

Κοινωνικά καὶ οικονομικά χαρακτηριστικά

Οἱ ἔγγαμοι ἐργάται λαμβάνουν ὑψηλότεραν ἀμοι-

βὴν ἔναντι τῶν ἀγάμων. Ἡ ὑπεροχὴ τῆς ἀμοιβῆς εἶναι ὑψηλότερα διὰ τοὺς εἰδικευμένους καὶ χαμηλότερα διὰ τοὺς ἀνειδικευτούς. Κατὰ φύλον, ἡ ὑπεροχὴ τῶν ἄρρένων ἐγγάμων ἔναντι τῶν ἀγάμων εἶναι σημαντικῶς ὑψηλότερα, ἐνθὺ μεταξὺ θηλέων ἐγγάμων καὶ ἀγάμων εἶναι ἐλαχίστη. Χαρακτηριστικῶς σημειοῦται ὅτι ὁ μέσος ὄρος τῶν ἐβδομαδιαίων ὥρων ἐργασίας τῶν ἄρρένων εἶναι ὑψηλότερος εἰς τοὺς ἐργάτους καὶ χαμηλότερος εἰς τοὺς ἀγάμους, ἐνθὺ, ἀντιθέτως, ὁ αὐτὸς μέσος ὄρος τῶν ὥρων ἐργασίας τῶν θηλέων εἶναι μεγαλύτερος εἰς τὰς ἀγάμους καὶ μικρότερος εἰς τὰς ἐγγάμους.

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

(α) Τὸ φύλον καὶ ἡ βαθμὴ ἐπαγγελματικῆς εἰδικεσεως τῶν ἐργατῶν συνιστοῦν αἷτια διαφοροποιήσεως τοῦ ὕψους τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας τῶν. Οὕτω, οἱ εἰδικευμένοι ἐργάται λαμβάνουν ὑψηλότερας ἀποδοχὰς λόγῳ τεχνολογικῆς ἐνημερώσεως καὶ συνεπῶς μεγαλύτερας συμβολῆς τῶν εἰς τὸ παραγωγικὸν κύκλωμα ἐργασίας.

(β) Αἱ ἀποδοχαὶ τῶν ἐργατῶν βαίνουν αὐξανόμενα παραλλήλως πρὸς τὴν ηλικίαν. Ἡ τάσις αὕτη εἶναι συνεχῆς μὲν διὰ τοὺς ἄρρενας εἰς τὰς περιγραφείσας ομάδας ηλικιῶν, ἀσυνεχῆς δὲ διὰ τὰς θήλειες, διαπιστουμένης κάμψεως ἀπὸ τῆς ηλικίας τῶν 45 ἐτῶν καὶ ἀνω.

(γ) Αἱ ἀμοιβαὶ ἐργασίας αἱ καταβαλλόμεναι ὑπὸ τῶν οικονομικῶν μονάδων τῆς βαθείας βιομηχανίας εἶναι ὑψηλότεραι τῶν καταβαλλομένων ὑπὸ τῶν οικονομικῶν μονάδων τῆς ἐλαφροῦς βιομηχανίας. Ἡ διαφοροποίησις αὕτη τῶν ἀμοιβῶν εἶναι συνάρτησις τῆς τεχνολογικῆς δομῆς ἐκάστης βιομηχανικῆς μονάδος.

(δ) Τὸ θῆλυ ἐργατικὸν δυναμικόν, εἰς τὸ σύνολον τοῦ πληθυσμοῦ τούτου, εἶναι νεωτέρας ηλικίας ἢ τὸ ἄρρεν. Ἡ σύνθεσις αὕτη δικαιολογεῖται ἐκ τοῦ ὅτι αἱ θήλειες εἰσέρχονται εἰς τὴν ἀγορὰν ἐργασίας εἰς μικροτέραν ηλικίαν ἔναντι τῶν ἄρρένων, ἀποχωροῦν δὲ ἐξ αὐτῆς ἐνωρίτερον.

(ε) Ἡ εἰσροὴ τοῦ θήλεος ἐργατικοῦ δυναμικοῦ εἰς τὴν ἀγορὰν ἐργασίας εἶναι, μεταξὺ ἄλλων, καὶ συνέπεια τῆς ὀργανικῆς δομῆς τῶν παραγωγικῶν μονάδων. Πράγματι, διεπιστώθη ὅτι ἡ ἀπασχόλησις τῶν θηλέων εἶναι συνδεδεμένη με ὀρισμένους κλάδους οικονομικῆς δραστηριότητος τῶν ὁποίων ἡ παραγωγικὴ ὑφὴ προστιδίζει εἰς τὴν γυναικείαν φύσιν.